

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
RIIGI- JA HALDUSÕIGUSE ÕPPETOOL

Helena Kullamaa

FINANTSEERIMISTEHINGUTE SIIRDEHINDADE MÄÄRAMINE

Magistritöö

Juhendaja dr iur L. Lehis

Tartu

2014

Sisukord

SISSEJUHATUS	3
1. SIIRDEHINDADE MÄÄRAMISE PÕHIMÕTTED	5
1.1. SEOTUD ISIKUTE MÄÄRATLUS NING TURUVÄÄRTUSE PÕHIMÕTE.....	5
1.1.1. Seotud isikute määratlus.....	5
1.1.2. Turuväärtuse põhimõte	8
1.2. SIIRDEHINDADE MÄÄRAMISE MEETODID.....	11
1.2.1. Traditsioonilised siirdehindade määramise meetodid	13
1.2.1.1. Võrreldava hinna meetod	13
1.2.1.2. Edasimüügi hinna meetod	15
1.2.1.3. Kulupõhine meetod	18
1.2.2. Tehingu kasumipõhised siirdehindade määramise meetodid	23
1.2.2.1. Jagatud kasumi meetod	23
1.2.2.2. Tehingupõhine tootluse meetod	25
1.3. SIIRDEHINDADE DOKUMENTEERIMINE	27
2. FINANTSEERIMISTEHINGUTE SIIRDEHINDADE MÄÄRAMINE	31
2.1. LAENUTEHINGUTE SIIRDEHINDADE MÄÄRAMINE	33
2.1.1. Tagatud ehk senior laenud.....	34
2.1.2. Tagamata ehk junior laenud	41
2.1.3. Riskikapitali tüüpi ehk mezzanine laenud	44
2.2. HOIUSTAMISTEHINGUTE SIIRDEHINDADE MÄÄRAMINE	46
2.2.1. Kontsernikonto jääk pidevas liikumises	48
2.2.2. Kontsernikonto jääk pikaajaliselt liikumatuna	50
2.3. GARANTIITEHINGUTE SIIRDEHINDADE MÄÄRAMINE.....	55
KOKKUVÕTE	61
SUMMARY	65
KASUTATUD ALLIKAD	69
KASUTATUD KIRJANDUS	69
KASUTATUD NORMATIIVMATERJALID	72
KASUTATUD KOHTUMATERJALID	72

Sissejuhatus

Viimase aastakümne jooksul on just siirdehinnad ning siirdehindadega manipuleerimine muutunud üheks tähtsaimaks rahvusvaheliseks maksunduse teemaks, mis tekitab probleeme nii maksuhalduritele kui maksumaksjatele. Sellise probleemi tekkimine viitab kriisile maksusüsteemi neutraalsuse tagamisel. Neutraalses maksusüsteemis peaks ettevõttel olema võimalus lähtuda oma otsuste tegemisel vaid majanduslikest kaalutlustest, et paigutada ettevõtte ressursid majanduslikult otstarbekaimal viisil, lähtumata maksunduslikest huvidest. Sellest tulenevalt ongi rahvusvaheline üldsus võtnud omaks siirdehindade korrigeerimise protseduuri, mis lubab maksuhalduritel viia ettevõtte poolt kasutatavad hinnad kooskõlla majandusliku reaalsusega.¹

Põhjuseel, et arvestuslikult toimub 60% rahvusvahelisest kaubandusest rahvusvaheliste äriühingute vahendusel, on siirdehindade temaatika kogu maailmas aina enam tähelepanu saanud. Eestis, kus juriidilise isiku jaotamata kasum ei ole tulumaksuga maksustatud, on olnud seni väiksem huvi tehingute tegelike väärtuste varjamiseks. Samas puudutab siirdehindade valdkond üha enam ka Eesti ettevõtteid ning eelkõige just situatsioonides, kus kasumlikest äriühingutest suunatakse kasum dividendide jaotamise asemel tehingute hindade või laenude kaudu mõnda teise kontserniettevõttesse. Kahtlemata hakkab Eesti maksuhaldur siirdehindade maksustamisele senisest suuremat tähelepanu pöörama.

Maksu- ja Tolliamet lõi 2012. aastal siirdehindade kontrollimiseks maksurevisjonide raames siirdehindade töögrupi, kes keskendub vaid siirdehindade kontrollile.² Seetõttu on alust eeldada, et Eesti maksuhaldurid pööravad aasta aastalt üha enam tähelepanu siirdehindade temaatikale.

Alates 2007. aasta algusest sätestati Eestis uus siirdehindade rakendamise kord ning seotud isikute vaheliste tehingute väärtuse määramise meetodid. See tõi kaasa ettevõtetele täiendavaid kohustusi sõltumata sellest, kas tegemist on suurte piiriüleste kontsernide või ainult Eestis tegutsevate väikeste ja keskmise suurusega ettevõtetega. Kord näeb ette, et seotud isikute vahelisi tehinguid tuleb kontrollida ja võrrelda tehingute hindu mitteseotud isikute analoogsete tehingute hindadega.

¹ L. Lehis. Tulumaksuseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tartu, 2000, lk 912.

² S. Uustal. Maksu- ja tolliamet: „Maksuhalduri praktika ja soovitusel seoses siirdehinna kontrollidega“. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.emta.ee/doc.php?34205>, 10.02.2014.

Analüüsida tuleb kõiki tehingu, tehingupoolte ja keskkonna omadusi. Analüüsitakse ettevõtte tegevust, tehingute tingimusi, majanduslikke tingimusi ning äristrateegiat. Analüüsimise, kontrollimise ja võrdlemise tulemusel otsustatakse, kas seotud isikute vahelised tehingud on toimunud lähtuvalt turuväärtuse põhimõtetest. Ettevõttele tähendab selline võrdleva arvestuse pidamine täiendavat tööd ja kulu.

Viimasel ajal on üha enam erialakirjanduses hakatud väljendama muret, kuidas tuleks kontsernisestest finantseerimistehingute puhul määrata siirdehindade turuväärtuse põhimõttele vastavus³. Siinjuures väärrib märkimist, et nii OECD kui ka EMTA siirdehindade määramise juhendid kontsernisestest finantseerimistehingute intressimäärade osas selgitusi ei anna. Sellest tulenevalt on töö autor hinnangul, et maksumaksjal ei ole piisaval hulgal juhendeid, millele toetudes saaks maksumaksja iseseisvalt finantseerimistehingute siirdehindade turuväärtuse põhimõttele vastavust määratleda ning ka vähesed artiklid, mis erialakirjanduses kajastatud, ei loo täielikku selgust antud teemas.

Käesoleva magistritöö eesmärgiks on, käsitledes erinevaid seotud isikute vahelisi tehinguid, luua juhised, mida maksumaksjad saaksid järgida oma kontsernisestest finantseerimistehingute teostamisel.

Magistritöö eesmärgi saavutamiseks võrdleb töö autor süsteemselt erinevate olukordade problemaatikat ning käsitleb teiste riikide praktikad, pakkudes lahendusi ning näitlikustades erinevaid seotud isikute vahelisi finantseerimistehinguid.

³ A.Soom. Donoway. Siirdehindade regulatsioon ja kontsernisisesed laenud. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.donoway.eu/et/siirdehindade-regulatsioon-ja-kontsernisisesed-laenud>, 21.04.2014.

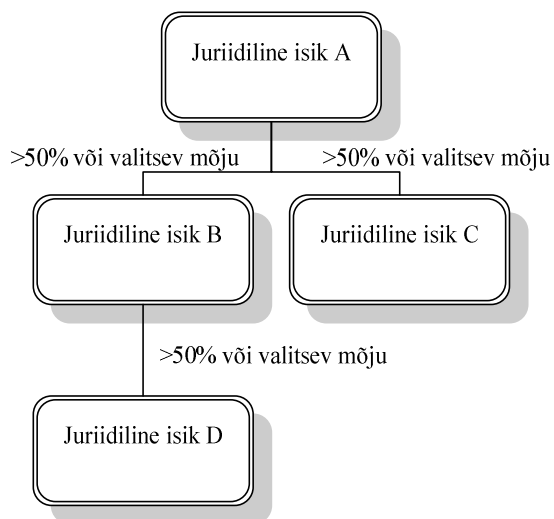
1. Siirdehindade määramise põhimõtted

1.1. Seotud isikute määratlus ning turuväärtuse põhimõte

1.1.1. Seotud isikute määratlus

Seotud isikute mõiste on defineeritud tulumaksuseaduse⁴ (TuMS) §-s 8, mille kohaselt on isikud omavahel seotud, kui neil on ühine majanduslik huvi või kui ühel isikul on teise üle valitsev mõju.⁵ Igal juhul käsitletakse seotud isikutena aga järgnevaid isikuid:⁵

1. Abikaasad, elukaaslased või otse- või külgoones sugulased;
2. Ühte kontserni kuuluvad äriühingud äriseadustiku § 6 tähenduses;

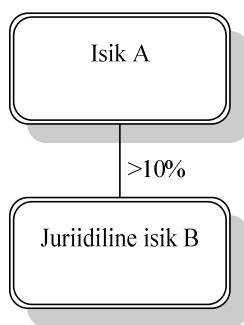

Joonis 1. Isikute seotus läbi ühise kontserni.

3. Juriidiline isik ja füüsiline isik, kellele kuulub vähemalt 10% selle juriidilise isiku aktsia- või osakapitalist, häälte koguarvust või kasumi saamise õigusest;

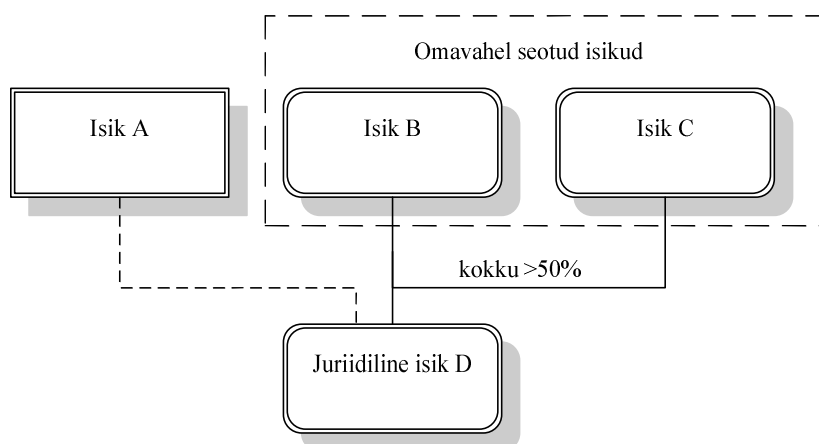
⁴ Tulumaksuseadus. - RT I, 23.12.2013, 23.

⁵ Joonised 1.-6. pärinevad järgnevast tööst: M. Lehtis. Siirdehindade määramine ning rakendamise probleemid Eestis. Magistritöö. TÜ majandusteaduskond, rahvamajanduse instituut, 2012, lk 51-53.

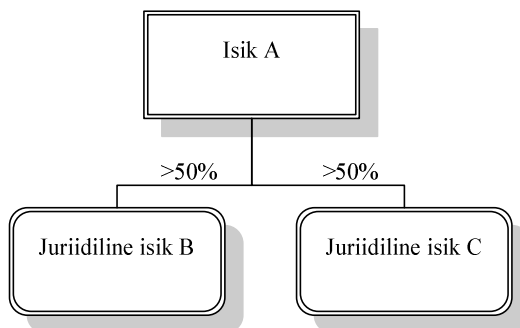
Joonis 2. Isikute seotus läbi aktsionäri või osaniku osaluse.

- Isikule kuulub koos teiste temaga seotud isikutega kokku üle 50% juriidilise isiku aktsia- või osakapitalist, häälte koguarvust või õigusest juriidilise isiku kasumile;

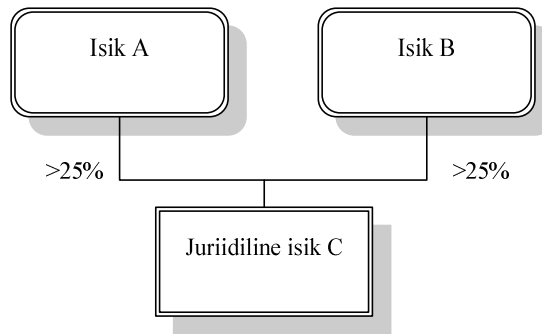
Joonis 3. Isikute seotus läbi teise aktsionäri või osaniku.

- Juriidilised isikud, kelle aktsia- või osakapitalist, häälte koguarvust või kasumi saamise õigusest üle 50% kuulub ühele ja samale isikule või seotud isikule;

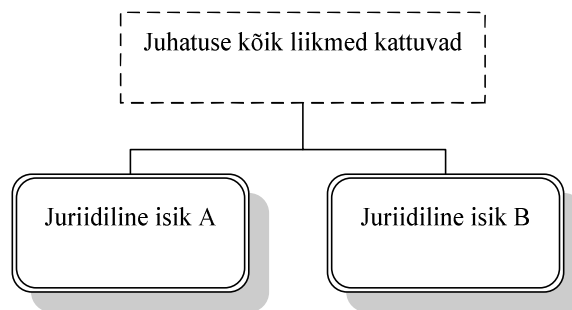
Joonis 4. Isikute seotus läbi sõsarettevõtte.

- Isikud, kellele kuulub üle 25% ühe ja sama juriidilise isiku aktsia- või osakapitalist, häälte koguarvust või kasumi saamise õigusest;

Joonis 5. Isikute seotus läbi kaasinvestori.

7. Juriidilised isikud, kelle juhatuse või juhatust asendava organi kõik liikmed on ühed ja samad isikud;

Joonis 6. Isikute seotus läbi ühiste juhatuse liikmete.

8. Töötandja ja tema töötaja, töötaja abikaasa, elukaaslane või otsejoones sugulane;
9. Isik on juriidilise isiku juhtimis- või kontrollorgani liige, juhtimis- või kontrollorgani liikme abikaasa või otsejoones sugulane.

1. jaanuarist 2011. aastast kehtima hakanud tulumaksuseaduse muudatuste kohaselt muudeti eelnevalt loetletud seotud isikute ammendav loetelu koos mõningate täiendustega mitteammendavaks. Muudatuse kohaselt on isikud omavahel seotud, kui neil on ühine majanduslik huvi või kui ühel isikul on teise üle valitsev mõju.

Ühine majanduslik huvi on aga senini määratlemata õiguskäsitlus. Tulumaksuseaduse eelnõu seletuskirja⁶ kohaselt on ühine majanduslik huvi isikutel, kes tegutsevad ühise eesmärgi nimel, andes mõlemad oma panuse toote või teenuse väljatöötamiseks, valmistamiseks või turule toomiseks, kes sõlmivad omavahel kulude jagamise kokkuleppeid või kes sõlmivad

⁶ Seletuskiri tulumaksuseaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu juurde, lk 4. Arvutivõrgus. Kättesaadav: http://www.riigikogu.ee/?page=pub_file&op=emsplain&content_type=application/rtf&file_id=985718, 16.02.2014.

kokkuleppeid eesmärgiga hoiduda kõrvale maksukohustuste täitmisest. Ühise majandusliku huvi lisamisega, seotud isikute määratlemisesse, sooviti praktikas vältida senisest ammendavast loetelust välja langenud sidusettevõtteid.

1.1.2. Turuväärtuse põhimõte

Siirdehindade regulatsioon laieneb kõikidele tehingutele seotud isikutega. Seotud isikute vahel tehtud tehingu hind ehk siirdehind peab olema vastavuses omavahel mitteseotud isikute vahel sarnasel tingimustel tehtava sarnase tehingu hinnaga. Siirdehindade regulatsiooni eesmärgiks on tagada, et seotud isikud teostaksid tehinguid turuväärtuses.⁷ Turuväärtusest erinevat hinda kasutades suunavad seotud isikud oma tehingute kaudu kasumid riikidesse või ettevõtlusvormidesse, kus maksumäär on madalam.

Turuväärtus on omavahel mitteseotud isikute vahelise sarnase tehingu hind.⁸ Turuväärtuse standard on mõistena sätestatud OECD mudelmaksulepingu artikli 9 lõikes 1, mille kohaselt järgivad seotud isikud oma tehingutes erinevaid tehingutingimusi, kui teevad seda mitteseotud isikutega, mille tõttu jääb ettevõtja kasum eeldatavast väiksemaks. Sellisel juhul omistatakse maksumaksjale tema poolt saamata jäänud kasum ning see maksustatakse.⁹ Seega on turuväärtuse standardi eesmärgiks asetada nii kontserniettevõtjad kui ka mitteseotud ettevõtjad võrdsesse positsiooni, mõlemal juhul peavad teostatud tehingud toimuma turuväärtuses.¹⁰ Siirdehindade turuväärtuse leidmine ei ole aga praktikas alati kõige lihtsam, sest seotud isikute vahel esineb tihti ka selliseid tehinguid, mida mitteseotud isikud omavahel ei tee. Turuväärtusest erinevate hindade kasutamine peab aga olema põhjendatud, vastasel korral võib maksuhaldur tulumaksu määramisel lähtuda turuhinnast.

Omavahel mitteseotud isikud tegutsevad enamasti kasumit maksimeerides, mistõttu vastab mitteseotud isikute vahelistes tehingutes kasutatav hind turuväärtusele. Omavahel seotud isikute vahelise tehingu käigus võib seotud isikul tekkida maksukohustuse optimeerimiseks kiusatus

⁷ M. Saag. Siirdehinnad Eestis. Tallinn: Professional Knowledge, 2007, lk 10.

⁸ Maksu- ja Tolliamet. Siirdehinna turuväärtuse määramise juhend, lk 5. Arvutivõrgus. Kättesaadav: http://www.emta.ee/public/Siirdehinna_maaramise_juhend_2011.pdf, 13.02.2014.

⁹ Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsioon. Juhised siirdehinna turuväärtuse kindlaksmääramiseks hargmaistele ettevõtjatele ja maksuhaldurile. Artikkel 1.6. Arvutivõrgus. Kättesaadav: http://www.emta.ee/public/OECD_TP_tolge_050120071.pdf, 05.03.2014.

¹⁰ H. Lentsius. Siirdehindade maksustamine. Magistritöö. TÜ õigusteaduskond, riigi- ja haldusõiguse õppetool, 2008, lk 44.

leppida kokku turuväärtusest erinev tehingu hind. Turuväärtusest erinevaid hindu kasutades suunavad seotud isikud oma tehingute kaudu kasumid riikidesse või ettevõtlusvormidesse, kus maksumäär on madalam. Seotud isikute vaheliste tehingute kaudu võib tekkida ka kiusatus kasum “ära kaotada”, teha “ettevõtlusega seotud” kulusid üle turuhinna, kanda kasum äriühingusse, millel on suuremad kulud. Näiteks, ostetakse teenust turuväärtust oluliselt ületava hinnaga seotud isikutelt, et varjatult kasum välja võtta.¹¹

Tehingu turuväärtus on omavahel mitteseotud isikute vaheliste sarnaste tehingute väärtus (TuMS § 8 lg 2). Kui füüsilisest isikust ettevõtja ja temaga seotud isiku vahel ettevõtluse käigus tehtud tehingu hind on erinev nimetatud tehingu turuväärtusest, maksustatakse tulumaksuga summa, mille maksumaksja oleks tuluna saanud, või summa, mille maksumaksja oleks kuluna kandmata jätnud, kui siirdehind oleks vastanud turuväärtusele (TuMS § 14 lg 7).

Turuväärtusele peavad vastama tehingud:

- residendist juriidilise isiku ja temaga seotud isiku vahel (sh mitteresident, resident, juriidiline isik, füüsiline isik);
- residendist juriidilise isiku ja tema välisriigis asuva püsiva tegevuskoha vahel;
- füüsilisest isikust ettevõtja ja temaga seotud isiku vahel;
- mitteresidendist juriidilise isiku Eestis asuva püsiva tegevuskoha kaudu või arvel sama mitteresidendist juriidilise isikuga seotud isiku vahel;
- mitteresidendist juriidilise isiku Eestis asuva püsiva tegevuskoha kaudu ja tema välisriigis asuva püsiva tegevuskoha vahel.¹²

Seotud ettevõtete maksukohustus muutub kui siirdehind erineb turuväärtuse põhimõttest ning seetõttu jääb ka vastaval riigil maksudest tulu saamata. OECD liikmesriikides kohaldatakse sellistele olukordadele erinevuse kõrvaldamiseks turuväärtuse põhimõtet.¹³

Turuhinnast lähtuva käsitluse põhjuseks siirdehindade määramise suunisenä on olnud soov hoida ära kontserniettevõtjate maksueelise tekkimist. Lisaks majanduspoliitilisele kaalutlusele on

¹¹ Maksu- ja Tolliamet. Siirdehinna turuväärtuse määramise juhend, lk 5. Arvutivõrgus. Kättesaadav: http://www.emta.ee/public/Siirdehinna_maaramise_juhend_2011.pdf, 03.03.2014.

¹² Maksu- ja Tolliamet, lk 6.

¹³ Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsioon. Juhised siirdehinna turuväärtuse kindlaksmääramiseks hargmaistele ettevõtjatele ja maksuhaldurile. Artikkel 1.3. Arvutivõrgus. Kättesaadav: http://www.emta.ee/public/OECD_TP_tolge_050120071.pdf, 03.02.2014.

turuhinnast lähtuv käsitus tihtipeale parim viis leidmaks objektiivselt õiget kauba või teenuse siirdehinda. Kuigi esmapilgul võib jääda mulje, et mingi kauba või teenuse turuhinna määramine on väga komplitseeritud ülesanne, on paljude kaupade ja teenuste puhul turul olemas asenduskaubad või sarnased teenused, mille turuhinnast on võimalik joonduda. Teiseks peamiseks eeliseks turuväärtuse standardi rakendamisel on selle rahvusvaheline konsensus.¹⁴

Mingi kauba või teenuse turuhinna leidmisel esineb ka kitsaskohti. Kõige enam on vaidlusi tekitanud võrdlusandmete leidmine ning nende sarnasus hinnatava tehinguga. Samuti võib osutada keeruliseks, et maksumaksja poolt seotud isikutega teostatud tehingute siirdehinna määramise õigsuse kontrollimisel tuleb aluseks võtta vastava kauba või teenuse turuhind tehingu teostamise ajal. Mõne aasta möödumisel tehingu teostamisest võib olla raske usaldusväärselt hinnata võõrandatud kauba või osutatud teenuse turuhinda tollel ajahetkel ning seda eelkõige juhtudel, mil turuhind on oluliselt muutunud või raskesti määratletav.¹⁵

Turuhinnast lähtuvat käsitlust tunnustatakse nii rahvusvahelises kui ka paljude riikide (sealhulgas ka Eesti) siseriiklikus maksuõiguses kui aluspõhimõtet siirdehindade määramisel. Viimane on oluline võimaldamaks ühildada erinevate riikide siirdehindade maksuregulatsioone ning vältida rahvusvahelise majandustegevuse topeltnmaksustamist.¹⁶

¹⁴ H. Lentsius. Siirdehindade maksustamine. Magistritöö. TÜ õigusteaduskond, riigi- ja haldusõiguse õppetool, 2008, lk 44.

¹⁵ *Ibid.* lk 44.

¹⁶ *Ibid.* lk 47.

1.2. Siirdehindade määramise meetodid

Maksumaksjal lasub õigus valida sobivam siirdehinna määramise meetod, arvestades tehinguga seotud tingimusi, andmete usaldusväärsust, eelduste ja prognooside põhjendatust ning võrdluseks kasutatavate tehingute sarnasuse astet. Siirdehindade määramise meetodi valikul kehtib parima meetodi reegel, mille kohaselt konkreetsetest faktidest ja asjaoludest lähtuvalt valitakse meetod, mis võimaldab määrata kõige usaldusväärsemalt siirdehinna vastavust turuväärtuse põhimõttele. Nii maksumaksja kui ka maksuhaldur peavad suutma konkreetse meetodi valikut põhjendada.¹⁷

Rahandusministri poolt 10. novembril 2006.a. vastu võetud „Seotud isikute vahel tehtud tehingute väärtuse määramise meetodid“ määruse § 11 loetleb siirdehinna turuväärtuse määramise meetodid ning selgitab põgusalt nende rakendamist. Selle kohaselt kasutatakse siirdehinna määramiseks ühte või mitut siirdehinna määramise meetodit, mis erinevad üksteisest analüüsi aluseks nõutavate andmete poolest.

Siirdehindade määramise meetodid jagatakse traditsioonilisteks ja alternatiivseteks meetoditeks. Traditsiooniliste meetodite alla kuuluvad võrreldava hinna meetod, edasimüügi hinna meetod ning kulupõhine meetod. Alternatiivsete meetodite alla kuuluvad jagatud kasumi meetod ning tehingupõhise tootluse meetod.

Võrreldava hinna meetod annab kõige täpsema tulemuse kui on olemas siirdehinna turuväärtuse määramiseks võrreldav tehing ning põhjalikud võrdlusandmed. Edasimüügi hinna meetodi rakendamisel lähtutakse edasimüügi tehingu hinnast ning võrdluseks vajatakse andmeid võrreldavate tehingute hinnalisandi kohta. Kulupõhise meetodi rakendamisel lähtutakse kontrollitud tehingu (so tehing seotud isikute vahel) kuludest ning võrdluseks vajatakse andmeid võrreldavate tehingute kasumimäära kohta. Jagatud kasumi meetodi puhul kasutatakse andmeid võrreldavate tehingute kohta eelkõige tehingupoole panuse hindamiseks. Tehingupõhise tootluse meetodi rakendamisel kasutatakse andmeid võrreldavate tehingute tootluse määra kohta.¹⁸

Üldreeglina lähtutakse siirdehinna määramisel traditsioonilistest siirdehinna määramise meetoditest. Samas eksisteerib keerulisi olukordi, kus ei ole võimalik kindlaks määrata traditsiooniliste meetodite rakendamiseks vajalikke võrreldavaid tehinguid või võrreldavate

¹⁷ Rahandusministri 10.11.2006 määrus nr 53 „Seotud isikute vahel tehtud tehingute väärtuse määramise meetodid“.
- RTL 2006, 81, 1506.

¹⁸ *Ibid.* § 11 lg 1.

tehingute kohta puuduvad usaldusväärsed andmed. Alternatiivseid meetodeid kasutatakse olukordades, kus tehingupoolte vahel teostatud tehingud on omavahel tihedalt seotud ning kui tehinguid ei ole võimalik eraldiseisvalt hinnata. Alternatiivsete meetodite rakendamine on põhjendatud näiteks kindlustusteenuste või renditeenuste osutamisel, kus teenustepakett sisaldab mitmeid erinevaid teenuseid.¹⁹

Kõige otsesem viis määratlemaks, kas seotud ettevõtjate vahelistes kontrollitud tehingutes kokkulepitud või kehtestatud tingimused vastavad turuväärtuse põhimõttele, on võrrelda taoliste tehingute hindu nende hindadega, mida tehinguosalistel on tulnud maksta mitteseotud iseseisvate ettevõtjate vahel sooritatud võrreldavates tehingutes. See lähenemine on kõige otsesem, kuna igasugust kontrollitud tehingu hinna erinemist võrreldava kontrollimata tehingu (so tehing mitteseotud isikute vahel) hinnast on võimalik tagasi viia ettevõtjate vahel kokku lepitud või kehtestatud äri- või rahandussuhetele. Tegelikud turutingimused saab luua asendades kontrollitud tehingu hinna võrreldava kontrollimata tehingu hinnaga. Samas ei ole aga alati olemas taolisi võrreldavaid tehinguid, mis võimaldaksid üksnes seda meetodit kasutada. Nii tuleb teinekord võrrelda teisi vähem otseseid näitajaid nagu näiteks kontrollitud ja kontrollimata tehingute tootlust, et selgitada välja seotud ettevõtjate vaheliste tingimuste vastavus turuväärtuse põhimõttele.²⁰

Siirdehinna turuväärtus määratakse võimalusel iga tehingu kohta eraldi. Kombineeritud tehingute puhul leitakse tehingute koguväärtus ning koguväärtuse leidmisel arvestatud makseid maksukohustuse arvutamisel täiendavalt enam arvesse ei võeta. Turuväärtuse määramisel tuvastatakse tegelik tehing. Näilikku tehingut arvesse ei võeta. Kui näilik tehing tehakse teise tehingu varjamiseks, lähtutakse tehingute võrdlemisel seotud isikute vahel tehtud varjatud tehingust. Toote elueast ning hooajalisusest tehingute tootlusele avalduva mõju hindamiseks võib võrdlusesse kaasata nii kontrollitud tehingupoolte kui ka võrreldava tehingupoolte mitme aasta andmed.²¹

¹⁹ M. Lehtis. Siirdehindade määramine ning rakendamise probleemid Eestis. Magistritöö. TÜ majandusteaduskond, rahvamajanduse instituut, 2012, lk 15.

²⁰ Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsioon. Juhised siirdehinna turuväärtuse kindlaksmääramiseks hargmaistele ettevõtjatele ja maksuhaldurile. Artikkel 2.5. Arvutivõrgus. Kättesaadav: http://www.emta.ee/public/OECD_TP_tolge_050120071.pdf, 03.02.2014.

²¹ Rahandusministri 10.11.2006 määrus nr 53 „Seotud isikute vahel tehtud tehingute väärtuse määramise meetodid“. - RTL 2006, 81, 1506, § 11 lg 5-7.

Konkreetsel meetodi alusel leitud siirdehind vastab turuväärtusele, kui see jääb võrdlusandmete põhjal määratud hinnavahepiiridesse. Kui siirdehind jääb väljapoole hinnavahepiire, on maksuhalduril õigus korrigeerida tehingu hinda nii, et tulemus jääks hinnavahepiiridesse. Kui leitud turuväärtuste hinnavahepiir on väga lai, korratakse analüüsi kasutades konkreetsemaid andmeid või teisi meetodeid.²² Seejuures on Eesti siirdehindade regulatsioonis aktsepteeritud justkui võrdlusandmete koguvahemik, mitte aga kvartiilide vahemik²³, mida tegelikkuses kasutatakse OECD riikide praktikas.

Siirdehinna määramisel on meetodi valik üks keerukamaid ülesandeid, sest meetodi valikust sõltub leitud siirdehinna suurus ning tehingupoolele jaotatav tulu. Raske on kehtestada täpset reeglit, mis aitaks igas olukorras leida sobilik rakendatav meetod. Seetõttu on loobutud kõikehõlmava reeglistiku kehtestamisest ning selle asemel kirjeldatakse iga meetodi rakendamise tingimusi ning olukordi, mille puhul vastav meetod on tavapäraselt rakendatav.²⁴

1.2.1. Traditsioonilised siirdehindade määramise meetodid

1.2.1.1. Võrreldava hinna meetod

Võrreldava hinna meetodi puhul kõrvutatakse kontrollitud tehingus üle antud vara või teenuste hinda võrreldavatel asjaoludel toimunud kontrollimata tehingus üle antud vara või teenuste hinnaga. Kui need kaks hinda on erinevad, võib see osutada sellele, et seotud ettevõtjate vaheliste äri- ja rahandussuhete tingimused ei vasta turuväärtuse põhimõttele ning et kontrollitud tehingus kasutatud hind tuleb asendada kontrollimata tehingu hinnaga.²⁵

²² Rahandusministri 10.11.2006 määrus nr 53 „Seotud isikute vahel tehtud tehingute väärtuse määramise meetodid“ - RTL 2006, 81, 1506, § 11.

²³ Kvartiile on kolm ja need jagavad järjestatud arvurea neljaks võrdse liikmete arvuga osaks. Esimene kvartiil (ehk alumine kvartiil) tähendab, et 25% rea kõikidest väärtustest on sellest väiksemad. Teine kvartiil on võrdne mediaaniga, mis on järjestatud suhtearvurea keskmine liige. Kolmas kvartiil (ehk ülemine kvartiil) tähendab, et 75% rea kõikidest väärtustest on sellest väiksemad. Vt: Statistikaamet. Mõisted. Arvutivõrgus. Kättesaadav: http://pub.stat.ee/px-web.2001/Database/Majandus/03Ettevetete_majandusnaitajad/04Ettevetete_suhtarvud/02Aastastatistika/EM_024.htm, 25.04.2014.

²⁴ M. Lehtis. Siirdehindade määramine ning rakendamise probleemid Eestis. Magistritöö. TÜ majandusteaduskond, rahvamajanduse instituut, 2012, lk 15.

²⁵ Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsioon, artikkel 2.7.

Võrreldava hinna meetod annab üldjuhul kõige õigema hinna olukorras, kus on võimalik leida mitteseotud isik, kes müüb täpselt samasugust kaupa või teenust teisele mitteseotud isikule. Sellisel juhul on tegemist väliste võrdlusandmetega. Samuti on võimalik võrrelda sama isiku poolt seotud ja mitteseotud isikutele müüdüd samade toodete või teenuste hindu. Sel juhul on tegemist sisemiste võrdlusandmetega.²⁶

Kontrollimata tehing on kontrollitud tehinguga võrreldav siis, kui üks kahest tingimusest on täidetud:

1. ükski võrreldavate tehingute või taolisi tehinguid sooritanud ettevõtjate vahel täheldatud erinevus (kui üldse) ei mõjuta oluliselt tehingu hinda vabal turul; või
2. taolistest erinevustest johtuvaid moonutusi on võimalik vastavate korrigeerimistega kõrvaldada.

Seal, kus kontrollitud tehingule on võimalik leida võrreldavat kontrollimata hinnaga tehingut, on võrreldava hinna meetod turuväärtuse põhimõtte rakendamiseks kõige otsesem ja usaldusväärsem meetod. Seega tuleks taolisel puhul võrreldava hinna meetodit teistele meetoditele eelistada.²⁷ Selleks, et tehinguid saaks omavahel võrrelda, tuleb leida sarnaste tingimustega tehingud, mis on toimunud seotud isikute vahel ja mitteseotud isikute vahel. Kui siiski leidub mõningaid pisierinevusi, siis on võimalik neid mingil määral korrigeerida, kuid tuleb silmas pidada, et korrigeerimised ei tohi asjaolusid tundmatuseni muuta.

Kontrollitud ja kontrollimata tehingute võrreldavuse hindamisel tuleb kaaluda toote võrreldavusest oluliselt laiemate tegurite mõju tehingu hinnale. Seal, kus kontrollitud ja kontrollimata tehingute või taolisi tehinguid sooritanud ettevõtjate vahel esineb erinevusi, ei pruugi erinevuste poolt hinnale avaldatava mõju kõrvaldamine kerge olla. Raskused, mis tekivad tingimuste korrigeerimisel, ei tohiks aga tavaliselt välistada võrreldava hinna meetodi kasutamist. Praktilised kaalutlused dikteerivad paindlikuma suhtumise, mis võimaldaks kasutada võrreldava hinna meetodit või vajadusel teisi meetodeid, mida kõiki tuleb hinnata nende suhtelise täpsuse seisukohalt. Niivõrd kui see on võimalik, tuleb algandmeid korrigeerida, et neid saaks võrreldava hinna meetodis vajaliku täpsusega kasutada. Nii nagu iga teisegi meetodi puhul sõltub võrreldava

²⁶ L. Lehis. Tulumaksuseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tartu, 2000, lk 923.

²⁷ Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsioon, artiklid 2.6 ja 2.7.

hinna meetodi usaldatavus sellest, kui täpsed olid võrreldavuse tagamiseks tehtud andmed ja korrigeerimised.²⁸

Võrreldava hinna meetodi rakendamisel ei ole võrdlusandmete otsimiseks mõistlik liiga palju ressursi kulutada kui andmeid on hoomamatutes kogustes või need puuduvad üldse. Sellisel juhul ei ole selle meetodi kasutamine võimalik. Ideaalolukord selle meetodi kasutamiseks on siis, kui on võimalik võrrelda toodete või teenuste hindu, mis on müüdnud sama isiku poolt seotud ja mitteseotud isikutele ning seejuures ei ole näiteks kaupade erinevused üksteise suhtes märkimisväärsed.

Kontsernisestse laenutehingute, aga ka hoiustamise ning garantiitehingute puhul ei ole enamasti sisemisi võrreldavaid andmeid, sest olukorras, kus kontsernist võetakse laenu ei ole tihtipeale kommertsbankadest laenatud ning kui ka ettevõtjal on kommertsbankast võetud laen, siis üldjuhul ei ole kontsernisene laen viimasega võrreldav just eelkõige tagatiste olemasolu tõttu. Samamoodi on laenu andmise puhul, sest seotud isikud mitteseotud isikutele laene üldjuhul ei anna. Siinkohal oleks võimalik vahest leida võrreldav tehing väljastpoolt kontserni, kuid praktikas on üsna kulukas ja koormav leida sarnastel tingimustel antud laenude intressimäärasid mitteseotud isikute vahel. See on võimalik vaid kindlatele andmebaasidele tuginedes (näiteks Bloomber ja LoanConnector), millele ligipääs on aga kallis.

Ülaltulenevast ei ole üldjuhul võrreldava hinna meetod finantseerimistehingute puhul rakendatav, sest puuduvad võrdlusandmed. Võrreldava hinna meetodit saab rakendada finantseerimistehingute puhul vaid olukorras, kus maksumaksjal on kättesaadav informatsioon sarnastel tingimustel sõlmitud finantseerimistehingutest.

1.2.1.2. Edasimüügi hinna meetod

Edasimüügi hinna meetodit rakendatakse siis, kui vara või teenus on soetatud seotud isikult ja müüakse edasi mitteseotud isikule. Võrdluse aluseks on edasimüüja hinnalisand. Müügihinnast lahutatakse arvestuslik edasimüügi hinnalisand, mida võrreldakse võrreldavas tehingus lisatava hinnalisandiga. Hinnalisand peab katma kulud, mida maksumaksja seoses tehinguga kandis, proportsionaalse osa perioodikuludest ja jätma kontrollitavale isikule tehingu teostamisel täidetud

²⁸ Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsioon, artikkel 2.9.

ülesannetele vastava kasumi, mida sarnase tehingu puhul tavaliselt saab edasimüüja, kes ei ole ostjaga seotud isik.²⁹

Näiteks on võimalik olukord, kus seotud isikute ja mitteseotud isikute vaheliste tehingute asjaolusid on omavahel võimalik võrrelda, kuid seejuures on tegemist täiesti erinevate toodetega, mille erinevusi ei saa korrigeerida. Tegelikult on sellisel juhul võimalik saada isegi usaldusväärsem tulemus kui võrreldava hinna meetodi kasutamisel, sest kõik teised tehingu kriteeriumid on peaaegu identsed ning toodete erinevus ei oma antud juhul tähtsust. Seega on põhiline, et kõik muud tehingu kriteeriumid oleksid võrreldavad, sest nendes esinevad erinevused avaldavad hinnalisandile suuremat mõju kui erinevused toodetes. Kõige efektiivsem on võrrelda sama isiku poolt seotud ja mitteseotud isikutele teostatud tehinguid, sest kogu vajalik informatsioon on kergemini kättesaadav ja nii saab teostada põhjalikku analüüsi nende tehingute suhtes.

Edasimüügi hinna meetod sõltub ka täidetud ülesannete võrreldavusest (võttes arvesse kasutatud varasid ning võetud riske). Meetod võib kaotada usaldusväärust, kui kontrollitud ja kontrollimata tehingute ning nendes tehingutes osalenud isikute vahel on erinevusi, mis oluliselt mõjutavad turuväärtusele vastavate tingimuste hindamisel kasutatavaid tegureid, antud juhul edasimüügi hinnalisandit. Seal, kus esineb olulisi erinevusi, mis mõjutavad kontrollitud ja kontrollimata tehingute brutotulu määra (näiteks tehingu poolte poolt täidetud ülesannete iseloomus), tuleb taoliste erinevuste arvestamiseks algandmeid korrigeerida. Taoliste korrigeerimiste ulatus ning usaldatavus mõjutab edasimüügi hinna meetodi alusel läbiviidava analüüsi usaldatavust.³⁰

Edasimüügi hinna meetodit on sobilik rakendada selliste juhtumite puhul, kus edasimüüja poolt ei muudeta toote või teenuse väärtust. Näiteks mööbli või muu toote paigaldamine või kokkupanek ei loo erilist lisaväärtust. Siiski tuleb silmas pidada, et mida enam aega jääb ostu ja edasimüügi vahele, seda tõenäolisem on, et võrdluses tuleb arvesse võtta ka teiste tegurite mõju - turul toimunud muudatused, vahetuskursi kõikumised, muudatused kuludes, jne.³¹

Kui edasimüüja põhitegevuseks on vahendustegevus, võib edasimüügi hinnalisand sõltuda vahendustasust, milleks tavaliselt on teatud protsent toote müügihinnast. Edasimüügi hinnalisandi

²⁹ Maksu- ja Tolliamet. Siirdehinna turuväärtuse määramise juhend, lk 26.

³⁰ Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsioon, artikkel 2.21.

³¹ *Ibid.* artikkel 2.23.

kindlakstegemisel tuleks sellisel puhul arvesse võtta, kas edasimüüja tegutseb vahendajana või läheb kaup enne edasi müüki edasimüüja omandisse (edasimüük traditsioonilises tähenduses).³²

Edasimüügi hinnalisandit mõjutab ka edasimüüja tegevusalade ulatus. Edasimüüja tegevus võib piirduda üksnes minimaalsete teenuste osutamisega, kus ta on pelgalt kättetoimetaja, kuni olukorrani, kus ta võtab enesele täie omaniku riski koos vastutusega riskide eest, mis sisalduvad kaupade reklaamis, turustamises ja garantiide andmises, varade rahastamises ning muudes asjakohastes teenustes. Kui kontrollitud tehingus osalev edasimüüja ei tegele märkimisväärse kaubandustegevusega, vaid üksnes annab kaubad mitteseotud isikule üle, võib edasimüügi hinnalisand olla täidetud ülesannete valguses väike. Edasimüügi hinnalisand on suurem seal, kus on võimalik näidata, et edasimüüjal on mingit liiki erilised oskused taolise kauba turustamiseks ning et ta on enesele võtnud teatud riski või annab olulise panuse tootega seotud mittemateriaalse vara säilitamiseks või loomiseks. Edasimüüja tegevus, olgu see minimaalne või väga oluline, vajab tõendamist. Siia hulka kuulub liiga kõrgena näivate turustamiskulude põhjendus, näiteks kui osa või enamus tootearenduskuludest läks teenusele, mis osutati kaubamärgi juriidilisele omanikule. Sellisel juhul tuleks edasimüügi hinna meetodi asemel kasutada kulupõhist meetodit.³³

Kui on ilmne, et edasimüüja kommertstegevus on oluliselt laiem, võib edasimüügist eeldada küllaltki kõrget hinnalisandit. Kui edasimüüja kasutab oma tegevuse juures suhteliselt väärtuslikku ning võimalik, et ka ainulaadset vara (nt edasimüüja selline mittemateriaalne vara nagu turundusorganisatsioon) ning mittekontrollitav edasimüüja sarnast vara ei kasuta, ei ole kohane hinnata kontrollitud tehingu tingimuste vastavust turuväärtuse põhimõttele, kasutades selleks kontrollimata tehingute korrigeerimata edasimüügi hinnalisandit. Kui edasimüüjale kuulub väärtuslik turunduslik mittemateriaalne vara, võib kontrollimata tehingu edasimüügi hinnalisand alahinnata seda hinnalisandit, mida edasimüüja kontrollitud tehingus edasimüügist teenida võib, kui just selles võrreldavas kontrollimata tehingus ei ole tegemist sellesama edasimüüja või mõne muu edasimüüjaga, kes omab sarnast turunduslikku mittemateriaalset vara.³⁴

³² Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsioon, artikkel 2.15.

³³ *Ibid.* artikkel 2.24.

³⁴ *Ibid.* artikkel 2.25.

Nagu ka võrreldava hinna meetodi rakendamisel, ei ole ka edasimüügi hinna meetodi rakendamisel võrdlusandmete otsimiseks mõistlik liiga palju ressursi kulutada kui andmeid on liiga vähe või vastupidi liiga suurtes kogustes. Kui tehingute vahel esineb ka mitmeid erinevusi, mida on raske või võimatu korrigeerida, siis sellistel juhtumitel ei ole selle meetodi kasutamine võimalik.

Finantseerimistingute puhul ei ole üldreeglina edasimüügi hinna meetod rakendatav, sest kontsernisestest finantseerimistingute puhul ei ole tegemist edasimüümist sisaldava tegevusega. Olukorras, kus kontsernisiseselt tegeletakse laenu vahendamisega ehk laenu edasilaenamisel lisatakse seotud isiku poolt teatud riskimarginaal, võiks lisatud riskimarginaali käsitleda justkui hinnalisandina, mida saaks võrrelda. Teisalt autori hinnangul on sel juhul tegemist pigem tehingupõhise tootluse meetodiga, mille puhul on võrdluse aluseks tootlus, mida seotud isik teenib laenu vahendamiselt.

1.2.1.3. Kulupõhine meetod

Kulupõhise meetodi puhul võetakse aluseks kulud, mida vara või teenuste tarnija kontrollitud tehingus temaga seotud ostjale üle antud varade või teenuste osas kandis. Nendele kuludele lisatakse seejärel vastav arvestuslik brutokasumi määr, et tagada kasum, mis oleks vastavuses täidetud ülesannete ning valitsevate turutingimustega. Tulemust, mis saadakse pärast nimetatud kulutustele arvestusliku brutokasumi määra lisamist, võib vaadelda kui kontrollitud algtehingu turuväärtusele vastavat hinda. Taoline meetod on kõige sobivam seal, kus seotud isikute vahel müüakse pooltooteid, kus seotud isikud on kokku leppinud varade ühises kasutamises või sõlminud pikaajased tarnekokkulepped, või kus kontrollitud tehing seisneb teenuste osutamises.³⁵

Kulupõhine meetod on kasutatav eelkõige juhtudel, kui kauba või teenuse turuhinda ei ole võimalik määrata. Näiteks on selliseks juhuks pooltoodete müük, kus üks ettevõtja ei valmista toodet lõpuni, vaid teostab ainult mõned operatsioonid ning müüb selle edasi järgmisele kontserniettevõtjale edasiseks töötlemiseks. Kulupõhist meetodit kasutatakse kõige sagedamini lepingulise tootja poolt toodetava kauba siirdehinna määramisel. Samuti kasutatakse kulupõhist

³⁵ Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsioon, artikkel 2.32.

meetodit kontsernisestest teenuste siirdehinna määramisel. Kulupõhist meetodit kasutatakse laialdaselt ka kulude jagamise kokkuleppe alusel kulude jaotamisel seotud isikute vahel.³⁶

Kulupõhise meetodi rakendamise eeldused on sätestatud OECD Juhendi artiklis 2.34. Sätestatu kohaselt ei tohi seotud isikutega teostatud tehingud mõjutada sarnaste ettevõtjate poolt turul teenitavat üldist müügi marginaali ning samuti ei tohi võrreldavate tehingute erinevused olla niivõrd olulised, et nad tooksid endaga kaasa tehingute erineva majandusliku sisu. Lisaks on nõutav, et ebaoluliste erinevuste puhul on võimalik korrigeerimise eesmärgil erinevusi rahaliselt väljendada.³⁷

Kulupõhise meetodi puhul tuleb sarnaste tehingute valimisel lähtuda samadest põhimõtetest, mida rakendatakse ka edasimüügi hinna meetodi korral. Eelkõige on nõutav, et võrreldavates tehingutes isikute funktsioonid, nende täitmiseks vajaminevad rahalised vahendid ning kaasnevad riskid oleksid sarnased. Seetõttu pööratakse sarnaselt edasimüügi hinna meetodile vähem tähelepanu konkreetse kauba või teenuse müügi hinnale ning enam isikute funktsioonidele.³⁸

Kulupõhise meetodi rakendamisel võib esineda raskusi, eriti kulude määratlemise osas. Ehkki see on selge, et ettevõtja peab tootmises püsimiseks oma kulud teatud perioodi jooksul katma, ei pruugi nimetatud kuludest alati sõltuda konkreetse äriühingu ükskõik millise aasta kasum. Samas kui paljudel juhtudel ajendab konkurents ettevõtjaid hindu kaupade tootmiseks või teenuste osutamiseks tehtud kulutuste suhtes alandama, esineb ka selliseid asjaolusid, kus kantud kulude ning turuhinna vahel märgatav seos puudub (näiteks kus on tegemist väärtusliku avastusega, mille omanik on kulutanud uuringutele vaid tagasihoidliku summa).³⁹

Peale selle tuleb kulupõhise meetodi kasutamisel jälgida, et võrreldavat hinnalisandit rakendatakse võrreldavale kulubaasile. Näiteks kui tarnija, kes võetakse kulupõhise meetodi puhul aluseks, kasutab oma äritegevuses rendivara, ei pruugi kulubaas ilma vastava korrigeerimiseta olla kontrollitud tehingu tarnija kulubaasiga võrreldav, kui viimase poolt äritegevuses kasutava vara temale kuulub. Nagu ka edasimüügi hinna meetodi puhul rajaneb kulupõhine meetod kontrollitud kaupade ja teenuste tarnija kuludele lisatud hinnalisandil (kasumimääral) ning ühe või mitme kontrollimata tarnija kuludele võrreldavates tehingutes lisatud hinnalisandi võrdlusel. Seega tuleb

³⁶ H. Lentsius, lk 61.

³⁷ *Ibid.* lk 61.

³⁸ *Ibid.* lk 62.

³⁹ Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsioon, artikkel 2.36.

analüüsida kontrollitud ja kontrollimata tehingutes esinevad hinnalisandit mõjutavaid erinevusi, et selgitada välja, kuidas kontrollimata tehingu hinnalisandit korrigeerida.⁴⁰

Selle jaoks on eriti oluline kaaluda erinevusi kulude ulatuses ning liigis – jooksvad tegevuskulud ning tegevusvälised muud kulud koos rahastamiskuludega – mis on seotud isikute poolt täidetud ülesannete ning võetud riskidega või võrreldavate tehingutega. Taoliste erinevuste kaalumise võib viidata järgmisele:

1. Kui kulud peegeldavad erinevusi täidetud ülesannetes (võttes arvesse kasutatud vara ning võetud riske), mida meetodi rakendamisel ei ole arvestatud, võib vajalikuks osutuda arvestusliku brutokasumi määra korrigeerimine.
2. Kui kuludes kajastuvad täiendavad ülesanded, mis on meetodiga testitud tegevusaladest erinevad, võib osutuda vajalikuks kompensatsioon taoliste kulutuste eest eraldi välja tuua. Taolised ülesanded võivad tähendada näiteks teenuste osutamist, mille eest on võimalik määratleda kohane tasu. Samamoodi võivad eraldi korrigeerimist nõuda kulutused, mis tulenevad kapitali struktuurist ning mis ei vasta turuväärtuse põhimõttele.
3. Kui võrreldavate poolte kulutustes esinevad erinevused on tingitud üksnes ettevõtjate efektiivsusest või ebaefektiivsusest, mis võib tavaliselt ilmnedä järelvalve, üldistes ning halduskuludes, ei tule kogutulü määra korrigeerida.⁴¹

Teine oluline asjaolu võrreldavuse juures on raamatupidamise ühtlus. Seal, kus kontrollitud tehingus ning kontrollimata tehingus on kasutatud erinevat raamatupidamistava, tuleb kasutatud andmeid vastavalt korrigeerida, tagamaks, et kummalgi juhul vaadeldakse sama liiki kulusid.⁴²

Üldjuhul on võimalik ettevõtja kulusid ning väljaminekuid jaotada kolme suuremasse kategooriasse. Kõigepealt on olemas otsesed ehk muutuvkulud mingi toote valmistamiseks või teenuse osutamiseks, näiteks tooraine maksumus. Teiseks on kaudsed kulud, mis vaatamata oma tihedale seotusele tootmisprotsessiga võivad mitmete toodete ja teenuste puhul kokku langeda (näiteks erinevate toodete valmistamiseks kasutatavaid seadmeid hooldava parandustöökoja

⁴⁰ Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsioon, artikkel 2.37.

⁴¹ *Ibid.* artikkel 2.38.

⁴² *Ibid.* artikkel 2.39.

hinnad). Viimasena on ettevõtja kui terviku käituskulud, mille hulka kuuluvad järelevalve, üld- ning halduskulud.⁴³

Brutotulu määra ning tootluse määra analüüsi vahelist erinevust on võimalik mõista järgmisel alusel. Üldjuhul kasutab kulupõhine meetod hinnalisasid, mis on arvutatud pärast otseste ning kaudsete kulude mahaarvamist, samas kui tehingupõhise tootluse meetodis võetakse aluseks hinnalisad, mis on arvutatud pärast seda, kui ka käituskulud on maha arvatud. Seetõttu tuleb mõista, et kuna erinevate maade praktika on erinev, on raske tõmmata selget piirjoont eelpool kirjeldatud kolme kulukategooria vahele. Seega võib näiteks kulupõhise meetodi rakendamisel mingil konkreetsel juhul võtta arvesse teatud liiki kulusid, mida võidakse pidada käituskuludeks. Sellest hoolimata ei muuda probleemid, mis on seotud täpsete piiride tõmbamisega eelpool kirjeldatud kolme kategooria vahele, põhilisi praktilisi erinevusi kogutulu määra ja tootluse määra pinnalt lähtuva lähenemise vahel.⁴⁴

Kulud, mida kulupõhise meetodi rakendamisel arvesse võtta, piirduvad kaupade tarnija või teenuse osutaja poolt kantud kuludega. See piirang võib tekitada probleeme sellega, kuidas teatud liiki kulusid tarnijate ja ostjate vahel ära jaotada. On olemas võimalus, et ostja kannab teatud kulud, vähendamaks tarnija kulubaasi, mille põhjal toimub hinnalisandi arvutamine. Praktikas võib see välja näha nii, et tarnijale ei kanta üle täies ulatuses lisa- ning muid kulusid, mida ostja kandis (sageli on tegemist ematettevõtjaga) tarnija kasuks (sageli tütarettevõtja). Jaotamine peaks aset leidma isikute täidetud ülesannete analüüsi põhjal (võttes arvesse kasutatud vara ning võetud riske). Sellega seondub küsimus sellest, kuidas jaotada lisakulud, kas teha seda käibe alusel, töötajate arvu või palgakulude või mingi muu kriteeriumi alusel.⁴⁵

Mõnel juhul on alust kasutada üksnes muutuvkulusid või täiendkulusid (näiteks piirkulusid), kuna tehingus on tegemist piirtoodanguga. Taoline väide oleks õigustatud siis, kui kaupu ei oleks võimalik vastaval välisturul kõrgema hinnaga müüa. Tegurite hulka, mida taolise väite paikapidavuse hindamisel arvesse võtta, kuulub teave selle kohta, kas maksumaksja müüb sellel konkreetsel välisturul ka mujal sama või sarnast toodangut, millist protsenti maksumaksja toodangust (nii mahu kui väärtuse näitajates) see väidetav "piirtoodang" esindab, millised on kokkuleppe tingimused ning maksumaksja või hargmaiste ettevõtjate kontserni poolt läbi viidud

⁴³ Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsioon, artikkel 2.40.

⁴⁴ *Ibid.* artikkel 2.41.

⁴⁵ *Ibid.* artikkel 2.43.

turuanalüüsi üksikasjad, mis viisid järelduseni, et kaupa ei ole antud välisturul võimalik kõrgema hinnaga müüa.⁴⁶

Ei ole sellist ühtset reeglit, mis oleks igas olukorras rakendatav. Erinevad kuluarvestuse meetodid peavad kontrollitud ning kontrollimata tehingu kulude arvestamisel kokku langema ning olema konkreetsete ettevõtjate puhul ajas võrreldavad. Näiteks selleks, et määratleda kohast arvestuslikku brutokasumi määra, tuleb mõnel juhul arvesse võtta, kas toote pakkujaid on enam kui üks ning kas hinnad on erinevad. Seotud isikud võivad eelistada arvutada kasumimäära standardalusel. Mitteseotud isik vaevalt nõustuks maksma kõrgemat hinda, mis on tingitud teise isiku ebaefektiivsusest. Teisalt aga kui teine isik on efektiivsem, kui seda tavalistes oludes eeldada võiks, peaks ta sellest eelisest kasu saama. Seotud ettevõtja võib eelnevalt kokku leppida, milliseid kulusid aktsepteeritakse kulupõhise meetodi rakendamise baasina.⁴⁷

Autori hinnangul ei ole finantseerimistehingute puhul praktikas kulupõhine meetod üldreeglina rakendatav, sest finantseerimistehingute puhul ei saa läheneda näiteks laenu hinnastamisel selle otsekuludest, millele lisada turuväärtuse põhimõttele vastav hinnalisa. Küll aga saab autori hinnangul kulupõhist meetodit rakendada finantseerimistehingute puhul pangandussektoris, kus autorile teadaolevalt hinnastatakse laene lähtuvalt teatud kriteeriumitest, milleks on näiteks erinevad laenu kindlustamise kulud (inglise keeles *hedging costs*), Basel 1 ja Basel 2 kriteeriumite kulud ja teised seesugused kulud, millele lisatakse teatud hinnalisa. Teisalt panganduses levinud hinnastamismudelid ei ole maksumaksjatele kättesaadavad ning seetõttu ei ole võimalik nende puhul kulupõhist meetodit kasutada.

⁴⁶ Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsioon, artikkel 2.44.

⁴⁷ *Ibid.* artikkel 2.45.

1.2.2. Tehingu kasumipõhised siirdehindade määramise meetodid

Kasumipõhised meetodid kuuluvad rakendamisele eelkõige olukordades, mil eelnimetatud kolme meetodit ei ole võimalik kasutada siirdehinna turuväärtusele vastavuse määramisel. Kasumipõhiste meetodite puhul loobutakse iga üksiku tehingu hinnastamisest ning siirdehind leitakse seotud isikute vahelisest tehingust teenitava kasumi jagamisel isikute vahel.⁴⁸

Tehingu kasumipõhiseid meetodeid kasutatakse tegelikus elus võrdlemisi vähe, sest näiteks peaaegu mitte kunagi ei määrata enne tehingu tegemist kindlaks, kui suure kasumi kumbki pool antud tehingust peaks teenima. Siiski võib teatud juhtudel kasumipõhiseid meetodeid vaja minna kui on vaja hinnata, kas tehing vastab turuväärtuse põhimõttele, aga samas ei ole muude meetodite kasutamiseks vajalikud andmed kättesaadavad.

1.2.2.1. Jagatud kasumi meetod

Jagatud kasumi meetodit kasutatakse eelkõige olukordades, kus siirdehinna määramisel omab olulist tähtsust intellektuaalne omand, mille hinda konkreetses tehingus võib olla keeruline hinnata. Teiseks peamiseks valdkonnaks, kus jagatud kasumi meetodit kasutatakse laiemalt, on pangandussektor. Rahvusvahelises panganduses sisaldab tavapärane finantseerimistehing palju erinevaid pangasiseseid tehinguid, mida osutatakse ainult kontsernisiseselt ning milliseid üldjuhul mitteseotud isikutelt ei ole võimalik sisse osta.⁴⁹ Jagatud kasumi meetodit kasutatakse juhul, kui kontrollitud tehingud on üksteisega väga seotud ja neid ei saa eraldi hinnata ning kui tehingupooled kasutavad tehingu raames väärtuslikku mittemateriaalset vara või muid unikaalseid varasid.⁵⁰

Jagatud kasumi meetodit saab kasutada sellistes olukordades, kus tehinguosaliste vahel on kasum jagatud vastavalt nende panusele tehingus ning antud tehingu võrdlemiseks teiste tehingutega ei ole piisavalt sarnaseid tehinguid. Jagatud kasumi meetodit on võimalik kohaldada kahel viisil, mis teineteist ei välista:

⁴⁸ H. Lentsius. Siirdehindade maksuregulatsioon – kuidas määrata kontrollitud tehingute turuhinda? Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.maksumaksjad.ee/modules/smartsection/item.php?itemid=761>, 20.04.2014.

⁴⁹ H. Lentsius, lk 73.

⁵⁰ Maksu- ja Tolliamet. Siirdehinna turuväärtuse määramise juhend, lk 30.

1. tehinguosalise panusele põhinev kasumi jagamine, mida kasutatakse eelkõige kombineeritud tehingute puhul – tehinguosaliste kasum kontrollitud tehingust jagatakse tehinguosaliste vahel vastavalt tehingu teostamisel täidetud ülesannetele;
2. jääkkasumi jagamine, mida kasutatakse eelkõige mittemateriaalsete või muude unikaalsete varadega seotud tehingute puhul – tehinguosaliste kasum kontrollitud tehingust jagatakse tehinguosaliste vahel kahes etapis. Kõigepealt omistatakse teisi meetodeid kasutades tehinguosalistele see osa kasumist, mis vastab tehingu teostamisele täidetud rutiinsetele ülesannetele. Seejärel jagatakse tehinguosaliste vahel ülejäänud kasum, mis vastab tehingu täitmiseks kasutatud mittemateriaalsete või muude unikaalsete varade tootlusele.⁵¹

Jagatud kasumi meetodi kasutamise puhul tuleb analüüsida informatsiooni, mis oli tehingu sõlmimise hetkel pooltele teada ehk millele toetudes panid isikud paika tehingu tegevuskava ja plaanid. Nagu eespool mainitud, leidub selliseid tehinguid peamiselt pangandussektoris.

Antud meetodil on mitmeid eeliseid kui ka puuduseid. Jagatud kasumi üheks tugevaks küljeks on aspekt, et selle puhul on vähem tõenäoline, et kumbki kontrollitud tehingupool saaks enesele pidada äärmuslikku ning põhjendamatu kasumit, kuna hinnatakse tehingu mõlemaid pooli. See aspekt võib olla eriti oluline siis, kui analüüsitakse isikute panuseid kontrollitud tehingus kasutatud mittemateriaalse vara suhtes. Seda kahepoolset lähenemist võib kasutada ka suurusest tingitud säästudest või muudest ühistegevusest saavutatud kokkuhoiust tingitud kasumi jagamiseks, mis rahuldab nii maksumaksjat kui maksuhaldurit.⁵²

Jagatud kasumi meetodi üheks puuduseks on aga see, et välisturu andmed, mida kasutatakse iga seotud ettevõtja poolt kontrollitud tehingusse antud panuse hindamiseks, on nende tehingutega vähem seotud kui muude meetodite puhul. Mida kitsam on kasumi jaotamise meetodi puhul kasutatavate välisturu andmete iseloom, seda subjektiivsem on sellel põhinev kasumi jaotus.⁵³

Teine puudus on seotud jagatud kasumi meetodi rakendamise raskusega. Esmapilgul võib tunduda, et jagatud kasumi meetod on hõlpsasti rakendatav nii maksumaksjate kui ka maksuhaldurite jaoks, kuna tugineb tavaliselt vähem mitteseotud iseseisvaid ettevõtjaid puudutaval teabel. Kuid nii seotud ettevõtjatel kui ka maksuhalduritel võib olla ühtmoodi raske

⁵¹ Maksu- ja Tolliamet. Siirdehinna turuväärtuse määramise juhend, lk 30.

⁵² Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsioon, artikkel 3.7.

⁵³ *Ibid.* artikkel 3.8.

pääseda ligi välismaal asuvaid filiaale puudutavale teabele. Veelgi enam, mitteseotud ettevõtjad ei kasuta reeglina jagatud kasumi meetodit oma siirdehinna arvutamiseks. Lisaks võib raske olla määratleda kõigi kontrollitud tehingutes osalevate seotud ettevõtjate kombineeritud tulused ja kulusid, mis nõuaks raamatupidamise viimist ühisele alusele, raamatupidamistavade ning valuutade ühtlustamist.⁵⁴

Finantseerimistehingute puhul ei ole autori hinnangul jagatud kasumi meetod rakendatav, sest kui ka pangandussektoris võib mõnel juhul see meetod olla rakendatav, siis maksumaksjale ei ole vastav informatsioon kättesaadav. Lisaks, üldisele ärioloogikale tuginedes ei ole finantseerimistehingute puhul lähtuvalt tehingupoolte panustest näiteks laenude hinnastamine võimalik. Seetõttu ei saa praktikas finantseerimistehingute puhul jagatud kasumi meetodit kasutada.

1.2.2.2. Tehingupõhine tootluse meetod

Tehingupõhine tootluse meetod võrdleb kontrollitud tehingu tootluse määra võrreldava tehingu tootluse määraga: tehingu ärikasum jagatakse tüüpiliselt kas tehingu kogukulude, müügitulu või tehingu täitmiseks kasutatud varadega.⁵⁵

Tehingupõhise tootluse meetodit kasutatakse peamiselt siis, kui kontrollitud ja võrreldava tehingu tingimused on väga erinevad ning edasimüügihinna või kulupõhise meetodi kasutamine ei anna usaldusväärset tulemust. Samuti kasutatakse seda siis, kui kontrollitud ja võrreldava tehingu ese või tehingu teostamisel täidetud ülesanded erinevad. Tehingupõhist tootlusmeetodit ei kasutata, kui kontrollitud tehingu täitmiseks on kasutatud väärtuslikku mittemateriaalset vara. Tehingute tootluse määrade võrdlemisel tuleb vaadelda nii seotud ettevõtja kui ka võrdluseks kasutatavate mitteseotud ettevõtjate mitme aasta andmeid, sest see võimaldab arvesse võtta toote eluea ning lühiajaliste majandustingimuste poolt tootlusele avaldatud mõju.⁵⁶

Tehingupõhise tootluse meetodi üheks eeliseks on see, et tootlust (nt varalt teenitud tulu, tegevustulu müügist ning muud võimalikud puhaskasumi näitajad) mõjutavad tehingulised erinevused vähem kui hindu, mida kasutatakse võrreldava kontrollimata hinna meetodis. Samuti

⁵⁴ Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsioon, artikkel 3.9.

⁵⁵ Maksu- ja Tolliamet. Siirdehinna turuväärtuse määramise juhend, lk 31.

⁵⁶ *Ibid.* lk 31.

võib tootlus välja kannatada suuremaid erinevusi kontrollitud ja kontrollimata tehingute käigus täidetavate ülesannete vahel kui kogutulu määr. Erinevused ettevõtjate vahel täidetavates ülesannetes kajastuvad sageli tegevuskuludes esinevates erinevustes. Sellest tulenevalt võivad ettevõtjate kogutulu määrad olla väga erinevad, samas kui tootlus on põhimõtteliselt samal tasemel.⁵⁷

Meetodi teiseks tugevaks küljeks on see, et ei ole vaja määratleda enam kui ühe seotud ettevõtja poolt täidetud ülesandeid ning võetud kohustusi. Samamoodi ei ole sageli oluline, et kõigi osaliste raamatupidamine oleks ühtlustatud või jaotada kulusid kõigi osaliste vahel. Meetod võib olla eriti kasulik seal, kus üks tehingupooltest on kompleksne äriühing, mille erinevad tegevused on omavahel tihedasti läbi põimunud või kui ühe tehingupoolte kohta on raske usaldusväärset teavet hankida.⁵⁸

Mis iganes turuväärtust aluseks võtva meetodi rakendamine nõuab teavet kontrollimata tehingute kohta, mis ei pruugi kontrollitud tehingu toimumise ajal kättesaadav olla. See võib muuta olukorra neile maksumaksjatele, kes püüavad kontrollitud tehingu ajal rakendada tehingupõhist tootluse meetodit, eriti raskeks (ehkki mitme aasta keskmiste kasutamine võib seda probleemi leevendada). Lisaks ei pruugi maksumaksjatel olla juurdepääsu piisavale hulgale andmetele kontrollimata tehingutele omistatavate kasumite kohta, et meetodit korrektselt rakendada. Samuti võib olla raske kindlaks teha kontrollitud tehingutega seotud tulusid ja tegevuskulusid, et määratleda seda finantskasumit, mida on kasutatud tehingu kasumi mõõdupuuna. Maksuhalduril võib tänu teiste maksumaksjate revideerimisele rohkem teavet olla. Nii nagu teistegi meetodite puhul oleks ebaõiglane kasutada tehingupõhist tootluse meetodit sellise teabe alusel, kui just taolist teavet ei ole võimalik maksumaksjale teatavaks teha (maksuseadustes sätestatud konfidentsiaalsusenõudega seotud piirides), nii et maksumaksjal on piisavalt võimalusi oma seisukohtade kaitsmiseks.⁵⁹

Tehingupõhise tootluse meetodit rakendatakse tavaliselt ainult ühele seotud ettevõtjatest. Taoline ühekülgsuse aspekt ei erista seda meetodit enamikest teistest meetoditest, arvestades asjaolu, et sarnane joon on ka kulupõhisel ning edasimüügi hinna meetodil. Seevastu asjaolu, et mitmed siirdehindadega mitte seotud tegurid võivad mõjutada tootlust ning kahandada tehingupõhise

⁵⁷ Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsioon, artikkel 3.27.

⁵⁸ *Ibid.* artikkel 3.28.

⁵⁹ *Ibid.* artikkel 3.30.

tootluse meetodi usaldatavust, süvendab muret ühekülgsuse üle selles analüüsis. Ühekülgne analüüs ei pruugi arvesse võtta hargmaiste ettevõtjate kontserni kui terviku tulusust kontrollitud tehingutest võrreldavuse eesmärgil. Ühekülgne analüüs kätkeb endas võimalust, et ühele hargmaiste ettevõtjate kontserni liikmele omistatakse selline kasum, mis jätab teised kontserni liikmed ilmselgelt liiga madala või ülemäära kõrge kasumiga. Samas kui teiste tehingupoolte poolt teenitud kasumi mõju ei ole alati otsustavaks teguriks tehingu hinna määramisel, võib see toimida tehtud järelduste vastukontrollina.⁶⁰

Tehingupõhise tootluse meetodit ei saa finantseerimistehingute puhul praktikas rakendada eelkõige asjaolu tõttu, et tehingupõhine tootluse meetod eeldab teenitud tootluse võrdlust. Finantseerimistehingute puhul saaks rakendada tehingupõhise tootluse meetodit vahest laenude vahendamistegevusega seondult, kus laenu edasilaenamisel lisatakse seotud isiku poolt teatud riskimarginaal katmaks lisandunud riske. Teisalt autori hinnangul ei ole selliseid võrdlusandmeid aga saada, mistõttu üldreeglina ei saa tehingupõhise tootluse meetodit finantseerimistehingute puhul rakendada.

Võttes kokku eelnimetatud siirdehindade määramise meetodite rakendamise sobivuse oleme jõudnud olukorda, kus ühtki viiest Eesti siirdehindade regulatsioonis kirjeldatud siirdehindade määramise meetodist ei ole võimalik praktikas finantseerimistehingute puhul rakendada. Sel juhul on Eesti siirdehindade määramise § 11 lõike 3 alusel võimalik rakendada mõnda muud usaldusväärset meetodit (erialakirjanduses nimetatud ka kui kuues siirdehindade määramise meetod⁶¹), mis autori hinnangul on finantseerimistehingute puhul tavapäraselt rakendatav. Kuuenda meetodi rakendamisel võrreldakse kontsernisisesest finantseeringu intressimäära tüüpiliselt mõne andmebaasi statistikaga, näiteks riikide keskpankade statistikaga.

1.3. Siirdehindade dokumenteerimine

Enamikes riikides lasub siirdehindade turuväärtuse põhimõttele vastavuse tõendamiskohustus maksuhalduril. Sellisel juhul pole maksumaksjal üldjoontes kohustust tõendada oma siirdehinna arvutuse õigsust. Tuleb aga konstateerida, et isegi siis, kui tõendamiskohustus lasub

⁶⁰ Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsioon, artikkel 3.31.

⁶¹ H. Lentsius. Siirdehindade maksuregulatsioon – kuidas määrata kontrollitud tehingute turuhinda? Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.maksumaksjad.ee/modules/smartsection/item.php?itemid=761>, 20.04.2014.

maksuhalduril, võib maksuhaldur siiski õigustatult nõuda, et maksumaksja esitaks oma siirdehindade turuväärtuse põhimõttele vastavuse kohta dokumente, sest ilma adekvaatse teabeta ei saa maksuhaldur ka juhtumit korrektselt uurida. Seega on tähtis asjaolu, et nii maksumaksja kui ka maksuhaldur oleksid tõendamiskohustusele vaatamata valmis demonstreerima, et nende poolt pakutavad arvestused siirdehinna turuväärtuse põhimõttele vastavuse kohta on kooskõlas turuväärtuse põhimõttega.⁶² Seejuures peab siirdehindade dokumenteerimine aitama maksuhalduril veenduda, et maksukohustuslasel olid mõistlikud põhjused uskuda, et siirdehinnad vastasid turuväärtusele.⁶³

Siirdehindade turuväärtuse põhimõttele vastavuse dokumenteerimisel lähtutakse üldistest majandustehingute dokumenteerimise nõuetest. Seejuures on kehtestatud dokumentatsiooni koostamise detailsed nõuded:⁶⁴

1. residendist krediidasutusele, kindlustusseltsile ning väärtpapieribörsil noteeritud äriühingule;
2. kui tehingu üheks pooleks on madala maksumääraga riigis asuv isik;
3. residendist äriühingule, kellel:
 - a) on töötajaid arvestatuna koos seotud isikutega 250 või rohkem või
 - b) kelle tehingueelse majandusaasta käive koos seotud isikutega oli 50 miljonit eurot või rohkem või
 - c) kelle konsolideeritud bilansimaht oli 43 miljonit eurot või rohkem.
4. mitteresidendile, kes tegutseb Eestis püsiva tegevuskoha kaudu ja kellel:
 - a) on töötajaid arvestatuna koos seotud isikutega 250 või rohkem või
 - b) kelle tehingueelse majandusaasta käive koos seotud isikutega oli 50 miljonit eurot või rohkem või
 - c) kelle konsolideeritud bilansimaht oli 43 miljonit eurot või rohkem.

Ka nendel isikutel, kellele ei laiene täiendav dokumenteerimise kohustus, on kohustus pidada arvestust maksustamise seisukohast tähendust omavate asjaolude kohta, anda seletusi, esitada

⁶² Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsioon, artikkel 5.2.

⁶³ Maksu- ja Tolliamet. Siirdehinna turuväärtuse määramise juhend, lk 34.

⁶⁴ *Ibid.* lk 34.

deklaratsioonide ja muid tõendeid ning säilitada neid seadusega ettenähtud tähtaja jooksul. Kuna määruses on sätestatud üldine dokumenteerimise kord – nimekiri asjaoludest, mis aitavad siirdehinna kujunemist põhjendada ning selle turuväärtusele vastamist tõendada, on seda teabe koondamiseks hea aluseks võtta. Soovitatav on ka nendel äriühingutel, kellel dokumenteerimise kohustust ei ole, siirdehinna turuväärtusele vastavuse tõendamiseks täiendavaid dokumente koguda, et vajadusel oleksid andmed olemas.⁶⁵

Vastavalt TuMS § 50 lg 7 ja § 53 lg 46 on alates 01.01.2007 residendist äriühing ja mitteresidendi püsiv tegevuskoht kohustatud maksuhalduri nõudmisel esitama täiendavaid andmeid seotud isikutega tehtud tehingute kohta, samasse kontserni kuuluvate äriühingute tegevuse kohta ning kontserni struktuuri kohta. Juhul kui isikul on siirdehindade dokumentatsiooni koostamise kohustus, peab tulenevalt kehtivast tulumaksuseadusest maksuhaldur andma andmete esitamiseks vähemalt 60-päevalise tähtaja.

Dokumenteerimise nõuded on kehtestatud rahandusministri 10.11.2006 allkirjastatud määrusega nr 53 (sama määrus, mis sätestab ka tehingute võrreldavuse kriteeriumid ning siirdehinna turuväärtuse määramise meetodid).⁶⁶ Rahandusministeerium on dokumendinõuete kehtestamisel aluseks võtnud Euroopa Liidu siirdehindadealase ühendatud foorumi (EU Joint Transfer Pricing Forum) tegevuse tulemusel koostatud 7. novembril 2005 Euroopa Komisjonile esitatud juhendmaterjali COM (2005) 543 “Tegevusjuhend Euroopa Liidus asuvate sidusettevõtete siirdehindade dokumenteerimiseks”. Suurte äriühingute eristamisel väikestest ja keskmise suurusega äriühingutest lähtutakse Euroopa Komisjoni 2003. aasta 6. mai soovitusel 2003/361/EC (OJ 2003 L124, lk 36-41).⁶⁷ Dokumenteerimisnõuete kohaselt jagatakse siirdehindade dokumentatsioon tinglikult kaheks osaks – põhitoimik ning riigiomased dokumendid.

Põhitoimik peaks seejuures sisaldama informatsiooni kogu kontserni äritegevuse kohta, mis oleks kasutatav kõigis liikmesriikides siirdehinna määramisel. Täpsemalt peaks põhitoimik sisaldama järgmist teavet:⁶⁸

- kontserni äritegevuse ja üldise äristrateegia ülevaadet;

⁶⁵ Maksu- ja Tolliamet. Siirdehinna turuväärtuse määramise juhend, lk 35.

⁶⁶ *Ibid.* lk 34.

⁶⁷ *Ibid.* lk 35.

⁶⁸ Rahandusministri 10.11.2006 määrus nr 53 „Seotud isikute vahel tehtud tehingute väärtuse määramise meetodid“.
- RTL 2006, 81, 1506, § 18 lg 5.

- kontserni struktuuri kirjeldust;
- üldist teavet kontrollitud tehingutes osalevate sidusettevõtete ja kontrollitud tehingute kohta;
- kontrollitud tehingute raames täidetud ülesannete ja võetud riskide ülevaadet;
- ülevaadet kontsernile kuuluvast mittemateriaalsest varast;
- kontserni siirdehindade turuväärtuse määramise poliitika kirjeldust;
- kulude jagamise kokkulepete ja siirdehindu käsitlevate eelotsuste nimekirja.

Lisaks põhitoimikule koostatakse vastava liikmesriigi spetsiifiline dokumentatsioon ehk riigiomased dokumendid, mis käsitlevad konkreetsetes riigis oleva kontserniettevõtte tehingute siirdehindade määramist. Riigiomased dokumendid peaksid täiendama põhitoimikut ning sisaldama järgmist teavet:⁶⁹

- maksumaksja tegevuse kirjeldust;
- maksumaksja tehtud kontrollitud tehingute kirjeldust;
- kontrollitud tehingute ja võrreldavate tehingute analüüsi;
- siirdehindade määramise meetodite valimise põhjendust;
- võrdlusandmete leidmist.⁷⁰

Dokumentatsioonis sisalduv teave peab olema piisavalt põhjalik võimaldamaks maksuhalduril veenduda, et ettevõtjal oli põhjust uskuda siirdehinna turuväärtusele vastavusse. Dokumenteerimise detailsus ja põhjalikkus peab olema proportsionaalne tehingu ja selle hinna kujunemise keerukusega.⁷¹ Kui dokumendid on koostatud võõrkeeles, võib maksuhaldurile esitada võõrkeelsed dokumendid. Maksuhaldur võib nõuda dokumentide tõlkimist eesti keelde. Hea tava on, et ingliskeelsete dokumentide tõlkimist ei nõuta. Siiski peab arvestama, et tõlkimise kulud ei muutuks maksumaksjale põhjendamatuteks ega ebaproportsionaalseks.⁷²

⁶⁹ Rahandusministri 10.11.2006 määrus nr 53 „Seotud isikute vahel tehtud tehingute väärtuse määramise meetodid“.
- RTL 2006, 81, 1506, § 18 lg 6.

⁷⁰ Maksu- ja Tolliamet. Siirdehinna turuväärtuse määramise juhend, lk 35.

⁷¹ *Ibid.* lk 34.

⁷² *Ibid.* lk 36.

2. Finantseerimistehingute siirdehindade määramine

Finantseerimistehingute siirdehindade määramine on üks keerulisemaid siirdehindade valdkondi nii finantseerimistehingute spetsiifilisuse kui ka kättesaadavate võrdlusandmete piiratuse tõttu. Seetõttu on finantseerimistehingud ning jäävad need tehingud ka tulevikus autori hinnangul üheks võimalikke maksuvaidlusi tekitavaks valdkonnaks.

Eesti siirdehindade regulatsiooni kohaselt tekitab siirdehindade riski kas turuhinnast soodsama intressiga laenu andmine või kõrgema intressimääraga laenu võtmine seotud isikult. Esimesel juhul jääb maksumaksjal teenimata täiendav intressitulu, mida ta oleks saanud turutingimustel finantseerimise andmisest ning teisel juhul kannab ta turutingimustest kõrgemat intressikulu.

Samuti soovib maksuhaldur veenduda, et laenu andmisega ei ole maksumaksja kavatsus olnud teha kasumieraldist⁷³. See väljendub eelkõige olukorras, kus teisel poolel puuduvad finantsvahendid laenu põhiosa ja intresside maksmiseks või tehingu tingimustest ja seda ümbritsevatest asjaoludest on ilmne, et teisel poolel puudub kavatsus laenu tulevikus tagastada. Sarnaselt mitteseotud isikutele peaks maksumaksja laenu andmisel hindama laenu saaja võimet laenu tulevikus tagasi maksta ja kui ilmnevad asjaolud, mille puhul mitteseotud isikud ei oleks laenu andnud, võib seotud isikule laenu andmine tuua kaasa maksukohustuse laenajale. Siiski sõltub toodud olukorras maksu määramine konkreetsest olukorrast ning autori hinnangul esineb rida maksutehnilisi vastuargumente laenuandjate ümberklassifitseerimisel kasumi jaotamiseks.

Üldise majandusloogika kohaselt peaks intressimäär väljendama finantseerimistehingu riskantsust ning tavapäraselt on laenu intressimäär aluseks riskivaba baasintressimäär, millele lisandub riskipremia lähtuvalt laenusaaaja krediitvõimest ja tagatistest, laenu tähtajast ja valuutast ning teistest spetsiifilistest asjaoludest. Seetõttu peaks ka kontsernisese laenuintressi määramisel lähtuma teatud meetodikast, mis võtab arvesse ka kontserniseste laenude riskantsust. Seetõttu võib näiteks alustava tütarühingu finantseerimine madala intressimääraga laenu kaudu olukorras, kus kommertspangad ei ole valmis tütarühingut finantseerima tagatiste ja laenu teenindamiseks vajaliku rahavoo puudumise tõttu, tuua laenuandjale kaasa siirdehindade maksuriski.

⁷³ Toetudes muuhulgas Riigikohtu Halduskolleegiumi otsuses 30. mai 2007.a. OÜ Niiter kaebus Maksu- ja Tolliameti Lõuna maksu- ja tollikeskuse 15. mai 2006. a maksuotsuse tühistamiseks kohtuasjas nr 3-3-1-22-07.

Samuti tuleks tähelepanu pöörata võimalikele sisemistele võrdlusandmetele, milleks võivad olla nii laenusaaja kui laenuvõtja finantseerimistehingud mitteseotud isikutega. Näiteks olukorras, kus tütarühingul on ujuva intressimääraga tagatud pangalaen, peaks sellele allutatud⁷⁴ ja tagamata kontsernisisene laen teenima üldreeglina pangalaenu intressist kõrgemat intressi. Sarnaselt võib siirdehindade maksuriski tekitada olukord, kui emattevõtja on pangalaenu arvelt finantseerinud kontserniettevõtjaid pangalaenu intressimäärast madalama intressimääraga. Just sisemisi võrdlusandmeid tuleks töö autori hinnangul eelistada välistele võrdlusandmetele.

Sisemiste võrdlusandmete puudumisel tuleks otsida väliseid võrdlusandmeid. Olukorras, kus tegemist on olulises mahus finantseerimistehingutega, millisel juhul on majanduslikult põhjendatud detailse analüüsi tegemine, tuleks töö autori hinnangul läbi viia formaalne väliste võrdlusandmete otsing. Formaalne väliste võrdlusandmete otsing põhineb ettevõtja krediidireitingu määramisel ja sarnastel tingimustel ning sama krediidireitinguga mitteseotud ettevõtjatele antud laenude intressimäärade leidmisel. Väliste võrdlusandmete otsingut finantseerimistehingute puhul on võimalik läbi viia erinevates Thomson Reuters andmebaasides nagu näiteks Bloomberg ning LoanConnector.

Olukorras, kus aga formaalse välise võrdlusandmete otsingu läbiviimine ei ole majanduslikult põhjendatud, tuleks töö autori hinnangul analüüs läbi viia üldise ja avalikult kättesaadava finantsinformatsiooni alusel, milleks saaks olla esmajoonel laenu saaja riigi keskpanga poolt avaldatav statistika finantsinstrumentide intressimääradest. Võimalusel tuleks arvesse võtta ka teisi avalikult kättesaadavaid allikaid (näiteks Statistikaameti andmed, erinevad turuülevaated, võlakirjade kauplemisinfo) finantseerimistehingute intressimäärade osas ning võtta arvesse ka seotud isikute vahelise finantseerimistehingute tingimuste erisusi.

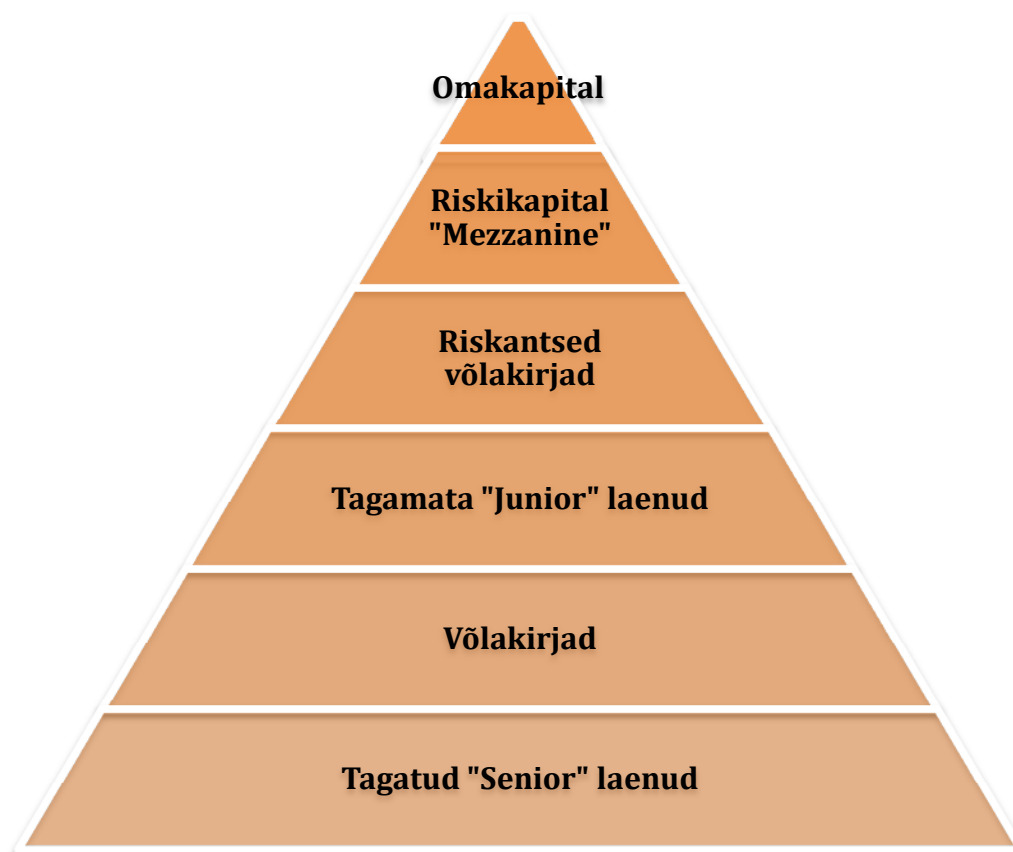
Alljärgnevalt loob töö autor, rakendades eelpool käsitletud siirdehindade raamistikku, näitlikud olukorrad, milles pakub võimalike lahendusi üles kerkida võivatele probleemidele konkreetsete finantseerimistehingutega seonduvalt ning analüüsib ja võrdleb vastavaid probleemvaldkondi teiste riikide käsitlustega. Siinjuures tuleb märkida, et autori poolt loodud olukorrad on olemuselt näitlikud, sest konkreetsete ettevõtjate lõikes ei ole probleemolukordi võimalik avalikult analüüsida, kuid töö autori hinnangul leidub praktikas sarnaseid olukordi väga palju. Sellest

⁷⁴ Allutatud laenu defineeritakse tavaliselt kui laenu, mis kuulub võlgniku lõpetamisel tagastamisele pärast kõigi ülejäänud võlausaldajate nõudeid. Vt: A. Vutt. Allutatud laenud ja nende kajastamine finantsaruannetes. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.maksumaksjad.ee/modules/smartsection/item.php?itemid=707>, 22.04.2014.

tulenevalt peaks nii ettevõtjatele kui ka maksuhaldurile avalikult kättesaadava töö väärtus olema suurem ning finantseerimistingute siirdehindade temaatikaga seonduvad probleemvaldkonnad jõudma laiemale ringkonnani.

2.1. Laenuhingute siirdehindade määramine

Enne konkreetsete laenuhingute näitlikustamist käsitleb töö autor esmalt laenu erinevaid liike. Kontsernisisesed laenud nagu ka tavapärased kommerts-laenud võib lihtsustatult liigitada lähtuvalt laenu mitteteenindamise riskiastmest (inglise keeles *default risk*) rühmadesse, millised on illustreeritud alljärgneval joonisel.

Joonis 7. Laenu liigitamine lähtuvalt riskantsusest (mida suurem laenu mitteteenindamise risk, seda kõrgem intressimäär)⁷⁵

⁷⁵ PricewaterhouseCoopers. Financial Transactions TP Workshop. Exploring and developing best practices. Slaid nr. 19. (Töö autori valduses)

Tagatud laenud on näiteks käenduse või hüpoteegiga tagatud laenud, mille puhul toimuvad tavapärasel laenu tagasimaksed ning mis on väikseima riskiga. Kommertspangad pakuvad tagatud laene üldjoontes kuni 70% kuni 90% tagatiseks oleva vara väärtusest. Töö autori hinnangul tuleks siirdehindade temaatika valguses laenude tagatisena käsitleda lisaks juriidilistele tagatistele ka majanduslikke tagatiseid, milleks saab olla näiteks laenuandja valitsev mõju laenusaaaja üle ning võimalus kontrollida ja juhtida laenusaaaja majandustegevust. Samuti tuleks majanduslike tagatiste hulka lugeda laenusaaaja varad, mida ei ole mitteseotud isikutele tagatiseks antud ja mida laenusaaaja oleks saanud anda mitteseotud krediidiasutusele laenu tagatiseks - formaalse tagatise mittevormistamine olukorras, kus laenuandja kontrollib laenusaaaja majandustegevust tuleks autori hinnangul võrdsustada olukorraga, kus laenusaaaja on nimetatud varad juriidiliselt kontrollitud laenu tagatiseks andnud.

Tagamata laenud ning ka riskikapitali laenud on nagu nende nimigi ütleb tagamata ning neid teenindatakse teisejärguliselt. Näiteks ettevõtja pankrotistumisel teenindatakse esmajärgus tagatud laenud ning kui pankrotistunud ettevõtjal on veel vahendeid üle, teenindatakse tagamata laenud. Tagamata laenude puhul saab seega paralleelsele tõmmata võlakirjadega, mis ei ole otseselt tagatud. Omakapitali investering on seevastu kõige riskantsem, kuna investeerijal on ettevõtja pankrotistumisel kõige suurem tõenäosus oma rahast ilma jääda.

2.1.1. Tagatud ehk senior laenud

Loome näiliku olukorra, kus Soomes asuv emaettevõtja andis 2013. aasta alguses Eestis asuvale tütarettevõtjale 5 aasta pikkuse ühe miljoni euro suuruse laenu, mis kannab 3% *per annum* (edaspidi p.a.) suurust intressimäära. Eestis asuv tütarettevõtja, kes on tugeva finantspositsiooniga, ei ole kommertspankadest laene saanud ning samuti ei ole Soomes asuv emaettevõtja laene andnud kontsernist väljapoole. Eesti ettevõtja peab tulenevalt tehingu sisust põhjendama laenu turuväärtuse põhimõttele vastavust, kuid kuidas seda teha?

Eestis asuval ettevõtjal on võimalik finantseeringut küsida kas kontsernist või mõnest Eesti kommertspangast. Sellest tulenevalt oleks antud olukorras kontsernisisesel laenu põhjendamisel turuväärtuse põhimõttele vastavuse osas aluseks võtta kas võrreldavad pakkumised Eesti kommertspankadest või kui seda tehtud ei ole, siis Eesti Panga statistika, kus kajastatakse

agregeritud kujul kõikide Eestis tegutsevate kommertsbankade laenude intressimäärad. Vastavad intressimäärad on liigitatud kas sektoripõhiselt või tulenevalt laenude pikkusest.

Eeldusel, et kommertsbankade pakkumisi ei ole Eesti tütarettevõtja küsinud (mis oleks otsene viide võrreldavusele), peaksime kasutama Eesti Panga poolt avaldatud statistikat, sest oma olemuselt on kontsernisisene laen tagatud (tagatis ei pruugi olla fikseeritud küll lepingus, kuid kuna emaettevõtja omab kontrolli tütre üle ning laene rohkem võetud ei ole, on tagatised tütre tasemel vabad). Eesti Panga statistika alusel oli 2013. aasta ühe kuni viie aasta pikkusega mittefinantsettevõtetele antud laenude intressimäär vahemikus 2,55% p.a. kuni 3,32% p.a. ning keskmine intressimäär 3,09% p.a.⁷⁶ Sellest tulenevalt kuna kontsernisisene laen kannab intressimäärana 3% p.a., mis langeb eelpool nimetatud võrdlusandmete vahemikku, vastab kontsernisisene laen turuväärtuse põhimõttele.

Küll aga mis saab olukorras, kus Eesti ettevõtjal on veel kohustusena üleval saja tuhande euro suurune kommertsbanka laen, mis kannab intressimäärana 2% p.a. Ilmselt on ka kommertsbanka poolt laenatud vahenditele kehtestatud hüpoteek, sest tavapäraselt ei ole kommertsbankadest ilma tagatiseta võimalik laenu saada. Kas maksumaksja peaks informeerima kontserni, et nende kontsernisisene laenuintress on liialt kõrge tänu võrreldava tehingu olemasolule? Ilmselt mitte, sest nende tehingute tingimused ei ole võrreldavad eelkõige juba pelgalt laenusumma tõttu. Kommertsbanka laen on oluliselt väiksemas mahus ning ilmselt ka lühema tähtajaga, mistõttu ei oleks kohane rakendada kontsernisisesele laenule 2% p.a. suurust intressimäära. Küll aga kui ka seda tehtaks, ei tooks vastav käitumine kaasa Eesti ettevõtjale maksukohustust, sest sel juhul oleks kontsernisisene intressimäär turuväärtusest madalam ning Eesti ettevõtja eeliseks.

Eesti Panga poolt avaldatud statistika kasutamine siinkohal on põhjendatud asjaoluga, et Eesti tütarettevõtja on tugeva finantspositsiooniga, kelle varade maht on suurem kui sada tuhat eurot ning seetõttu kui ka juriidiliselt ei ole kontsernisiseselt ühtegi hüpoteeki kontsernisisesele laenule seatud, siis tänu valitsevale mõjule on kontsernisisene laen majanduslikult tagatud.

Teise näitena tagatud laenude kohta illustreerime olukorra, kus Eestis asuv ettevõtja finantseerib kontserni Poolas asuvat emaettevõtjat ning oma Läti ja Leedu tütarettevõtjaid kontsernisisesele laenuga. Eeldame, et Eesti ettevõtja on andnud oma emaettevõtjale kümne miljoni euro suuruse

⁷⁶ Eesti Pank. Laenuintressimäärad valuuta, kliendigrupi ja tähtaja lõikes uuendatud 24.04.2014. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://statistika.eestipank.ee/?lng=et#listMenu/1071/treeMenu/FINANTSSEKTOR/147/979>, 25.04.2014.

laenu kümneks aastaks intressimääraga 6 kuu Euribor + 1,5% p.a, mis teeb aasta keskmiseks intressimääraks ligikaudu 2% p.a. Emaettevõtja krediitireiting on BBB. Läti ja Leedu tütarettevõtjatele on antud kontsernisisesed laenud kummalegi kaks miljonit eurot, tähtajaga kolm aastat ning intressimääraga 5% p.a. Läti tütarettevõtja tulenevalt viimaste aastate halvenenud finantspositsioonist laenu intresse küll arvestab, kui ei reaalselt ei maksa.

Vaatleme kõigepealt Eesti tütarettevõtja ja tema Poola emaettevõtja vahelist kontsernisisesest laenu. Laenu klassifitseerimisel tagatud või tagamata laenuks tuleks lähtuda emaettevõtja finantspositsioonist. Eeldusel, et emaettevõtjal on piisavalt suur omakapital, võiks laenu klassifitseerida tagatud ehk senior laenuks. Olukorras, kus emaettevõtja omakapital aga ei ole piisavalt suur, tuleks laen klassifitseerida tagamata ehk junior laenuks. Siinkohal tekib aga küsimus, kui suur peaks olema emaettevõtja omakapital, et see annaks kindluse, et emaettevõtja on suuteline antud juhul kümne miljoni euro suurust laenu tagasi maksuma. Autori hinnangul võiks igat juhtumit käsitleda küll eraldi, kuid üldjuhul võiks omakapitali suurus olla vähemalt kahe- või kolmekordne. Eeldusel, et emaettevõtja omakapital on piisavalt suur ning tema tegevus ei ole alakapitaliseeritud, tuleks Eesti tütarettevõtja poolt laenatud vahendid lugeda autori hinnangul senior laenuks ning laenuintressi turuväärtuse põhimõttele vastavuse kontrollimiseks tuleks võrrelda kontsernisisesest intressimäära keskpanga statistikaga. Küll aga tuleks kasutada intressimäära võrdlemisel mitte Eesti Panga statistikat, vaid Poola keskpanga statistikat, sest laenu saaja on Poolas. Põhjusel, et Poola keskpanga statistika on liigendatud erinevate kriteeriumite alusel, tuleb tähelepanu pöörata, et võrdlusandmed valitaks õigesti. Nimelt on riikide keskpankade intressimäärade statistikad tihtipeale liigendatud esmalt kas tegu on uue või ülevaleoleva laenuga ning seejärel kui suur on laenu summa, milline on laenuperiood, milline on laenu alusvaluuta jms tegurid, mida tuleb arvestada. Tulenevalt Poola keskpanga intressimäärade statistikast on 2013. aastal üle ühe miljoni suuruste mittefinantsettevõtjatele eurodes antud laenude intressimäärad olnud vahemikus 2,2% p.a. kuni 3,6% p.a., keskvaertusega 3,1% p.a.⁷⁷ Kuna Eestist antud laen on antud 2% p.a. suuruse intressimääraga, mis ei lange Poola keskpanga poolt avaldatud kommertsbankade poolt antud laenude keskmiste intressimäärade vahemikku, ei vasta kontsernisisesene laenuintress turuväärtuse põhimõttele ning tekkiv vahe intressimäärades tuleks maksustada siirdehinna korrigeerimisena. Maksusumma ulatub siinkohal 5,3 tuhande euroni, kui aluseks võtta, et kontsernisisesest laenu intress oleks pidanud olema vähemalt 2,2% p.a.

⁷⁷ Narodowy Bank Polski. The New MIR Statistics. Interest rates – time series (since June 2010) Arvutivõrgus. Kättesaadav: http://www.nbp.pl/homen.aspx?f=en/statystyka/oproc/mir_new/mir_new.html, 21.04.2014.

Siinkohal võiks aga sisse tuua laenude krediidireitingute põhise hinnastamise. Reitinguagentuurid nagu Dominion Bond Rating Service, Moody's Investor Services, Standard & Poor's on välja arendanud oma krediidireitingu standardid, mis ei ole küll avalikult kättesaadavad ning päris ühtsed terve pangandussektori üleselt, kuid nende krediidireitingute põhiselt on võimalik määratleda ka kontsernisestest finantseerimistehingute turuhindasid olukorras, kus võrreldakse samadel alustel hinnatud tehinguid (näiteks Bloomberg andmebaas kasutab Standard & Poor's krediidireitinguid, mille alusel on võimalik võrdlusandmeid leida). Krediidireitinguid illustreerib alljärgnev tabel.

Tabel 1. Suuremate reitinguagentuuride krediidireitingute skaalad⁷⁸

Credit Quality	DBRS		Moody's		S&P		
	Long Term	Short Term	Long Term	Short Term	Long Term	Global CP Scale	Canada CP Scale
Superior	AAA	R-1 high	Aaa	P-1	AAA	A-1+	A-1 (high)
	AA high	R-1 high	Aa1	P-1	AA+	A-1+	A-1 (high)
	AA	R-1 mid	Aa2	P-1	AA	A-1+	A-1 (high)
	AA low	R-1 mid	Aa3	P-1	AA-	A-1+	A-1 (high)
Good	A high	R-1 low	A1	P-1	A+	A-1	A-1 (mid)
	A	R-1 low	A2	P-1	A	A-1	A-1 (mid)
	A low	R-1 low	A3	P-2	A-	A-2	A-1 (low)
Adequate	BBB high	R-2 high	Baa1	P-2	BBB+	A-2	A-1 (low)
	BBB	R-2 mid	Baa2	P-2	BBB	A-2	A-2
	BBB low	R-2 low	Baa3	P-3	BBB-	A-3	A-3
Speculative	BB high	R-3 high	Ba1	Not Prime	BB+	B	B
	BB	R-3 high	Ba2	Not Prime	BB	B	B
	BB low	R-3 high	Ba3	Not Prime	BB-	B	B
Highly Speculative	B high	R-3 mid	B1	Not Prime	B+	C	C
	B	R-3 mid	B2	Not Prime	B	C	C
	B low	R-3 low	B3	Not Prime	B-	C	C
	CCC	R-3 low	Caa	Not Prime	CCC	C	C

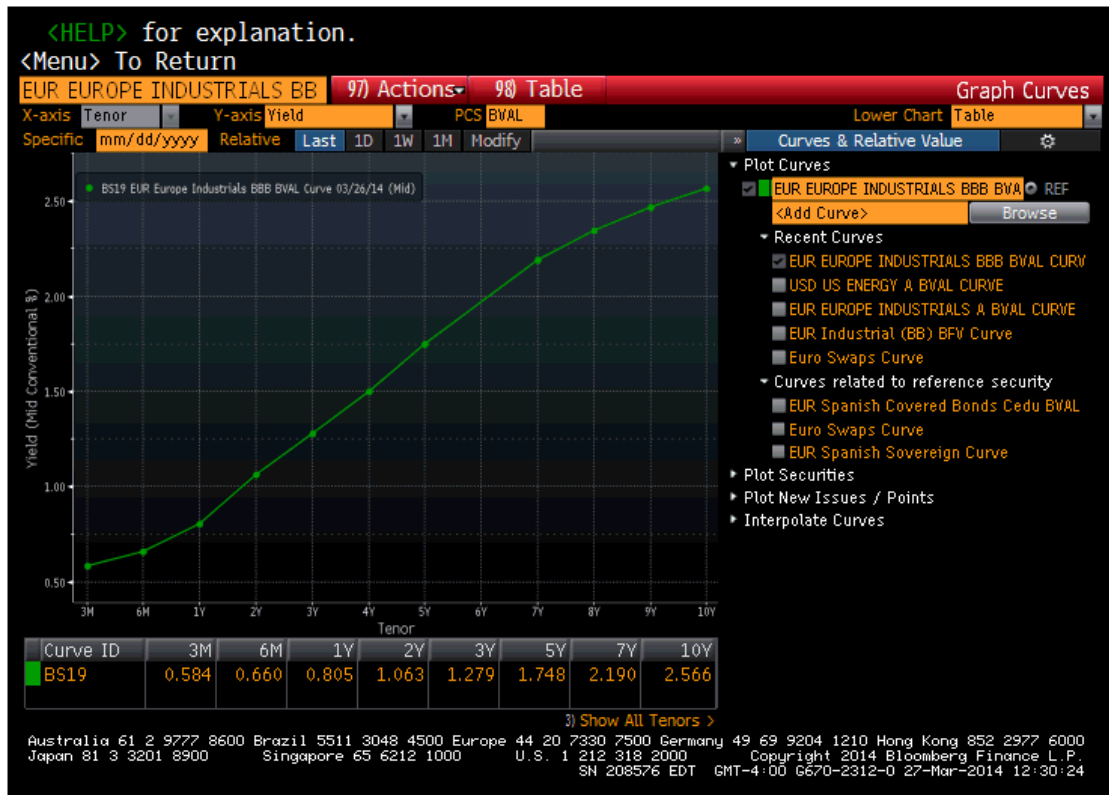
Krediidireitingud omistatakse ettevõtjatele lähtuvalt nende finantspositsioonist ning seega peegeldab krediidireiting otseselt ettevõtja riskantsust. Tulenevalt riskantsusest määravad ka

⁷⁸ TD Securities. Ratings Correlation Chart. Arvutivõrgus. Kättesaadav: https://www.tdsecurities.com/tds/content/CMkt_RatingsCorrelation?language=en_CA, 21.04.2014.

kommerts pangad laenude intressimäärad ning sama loogikat peaks kasutama ka kontsernisestest laenude puhul.

Tulles tagasi eelpool kirjeldatud näite juurde, kus Poola emaettevõtja krediitireiting on BBB ning Eesti ettevõtja on aluseks võtnud näiteks Bloombergi andmebaasist BBB krediitireitinguga ettevõtjate vaheliste laenude intressimäärad, määramaks kontsernisestest laenu intressimäära, annab see täpsema võrdluse kui mõne riigi keskpanga statistikaga võrdlus. Selle põhjuseks on asjaolu, et teatud krediitireitingu taga peituvad sarnaste riskisuurustega ettevõtjad.

Seega oleks antud olukorras mõistlik võrrelda, kas Poola emaettevõtjale antud laen ei vasta ka Bloombergi statistika põhjal turuväärtuse põhimõttele. Bloombergi statistika põhjal oli 2013. aasta BBB krediitireitinguga ettevõtjate keskmine laenude intressimäär 2,56% p.a, mis on võrreldes Poola keskpanga statistika keskmise laenuintressimääraga 0,5% p.a. võrra madalam. Käesoleva töö autoril ei olnud võimalik Bloombergi statistika najalt leida BBB krediitireitingutega ettevõtjate kümne aasta pikkuste laenude intressimäärade vahemikku, kuid arvestades laenude keskvaartusi võime eeldada, et Bloombergi statistika põhjal vastaks kontsernisestest laenu intressimäär turuväärtuse põhimõttele (ehk langeks turuväärtuse vahemikku). Allpool on illustreeritud väljavõte Bloombergi andmebaasist, millest nähtub kümne aastase tähtajaga laenude keskmine intressimäär 2,56% p.a.

Joonis 8. Andmebaasi Bloomberg väljavõte laenuintresside määradest

Praktikas tekib aga vastavate andmebaasidele juurdepääsul probleeme, sest andmebaaside kasutamise litsentsitasud on niivõrd suured, et paljud ettevõtjad neid endale lubada ei saa. Seetõttu soovitab töö autor olukorras, kus maksuhaldurite ning ettevõtja vaheline arusaam turuväärtusele vastavast laenuintressist lahkeb ning võimalikud maksusummad on suured, küsida abi välistelt konsultantidelt, kes täpsema võrdluse aitavad läbi viia.

Tulles tagasi illustreeritud olukorra teise poole juurde, kus Eesti tütarettevõtja andis laenu ka oma tütarettevõtjatele Läti ja Leedu intressimääradega 5% p.a. tuleb kontsernisisesel laenuintressimäära turuväärtuse põhimõttele vastavuse määramisel kõigepealt välja selgitada, kas tegemist on olemuselt senior ehk tagatud või junior ehk tagamata tüüpi laenuga. Sellest annavad aimu Läti ja Leedu tütarettevõtjate bilansid ning nendes kirjeldatud varade ja omakapitali mahud. Põhjusel, et Läti tütarettevõtja küll arvestab intresse, kuid ei tasu neid, viitab asjaolule, et Läti tütarettevõtjal on raksed ajad, mistõttu võib negatiivse stsenaariumi korral tema omakapital isegi negatiivne olla. Eeldusel, et Leedu ettevõtja finantspositsioon on tugev, võiks Läti ja Leedu kontsernisisesed laenuklassifitseerida vastavalt junior ja senior laenuks.

Kontsernisestest intressimäärade turuväärtuse põhimõttele vastavuse kontrollimisel tuleks suunduda Läti ja Leedu keskpankade statistika juurde. Läti keskpanga statistika kohaselt oli 2013. aasta üle ühe miljoni euro suuruste laenude intressimäär vahemikus 2,25% p.a. kuni 4,30% p.a.⁷⁹ Leedu keskpanga statistika kohaselt olid uute väljastatud eurolaenude intressimäär vahemikus 3,35% p.a. kuni 7,99% p.a.⁸⁰ Sellest tulenevalt langeb 5% p.a. suurune kontsernisese laenu intressimäär Leedu puhul turuväärtuse vahemikku ja seetõttu vastab turuväärtuse põhimõttele, Läti puhul on aga 5% p.a. suurune intressimäär üle turuväärtuse vahemiku. Teisalt, eelnevalt sai argumenteeritud, et Läti kontsernisese laenu puhul ei ole tegemist mitte senior vaid junior laenuga, millest tulenevalt peakski Läti antud laen kandma kõrgemat intressimäära. Junior laenude hinnastamise loogikat käsitleb aga järgnev alapeatükk.

Eraldi küsimust tekitab asjaolu, et Läti tütarettvõtja ei tasu tulenevalt halvenenud finantspositsioonist laenuintresse. Autori hinnangul võib tulenevalt olukorrast olla laenu intresside mittemaksmine põhjendatud ning laenu turuväärtuse põhimõttele vastavuse määramisel tähtsust ei oma. Eelkõige on sellisteks olukordadeks teatud esmakordsed makseraskused, mida esineb ka mitteseotud isikute vahel. Autori hinnangul tuleks sel juhul lisada näiteks vastava aasta maksmata jäänud intressisumma laenu põhiosa jäägile ning edaspidiselt võtta ka see summa intresside arvestamisel arvesse. Olukorras, kus intresse ei maksta pika perioodi vältel ning vastavat intressisummat ei lisata ka laenu põhiosale juurde, võib autori hinnangul tekkida maksumaksjale maksurisk, kuid siinkohal sõltub konkreetne lahenduskäik juba detailsetest asjaoludest. Ka laenu allahindamine või mahakandmine võib siinkohal autori hinnangul mõningatel juhtudel olla põhjendatud. Peamine kriteerium, mida sellistel juhtudel rakendada, on küsimus, kas mitteseotud isikute vahel toimuksid laenu andmised, läbirääkimised tingimuste ja maksepuhkuste üle sarnastel alustel (sh näiteks ka laenuõude inkassole müümine).

Eraldi väärrib aga mainimist kui laen, mida antakse seotud isikute vahel, on kohe andmise hetkel lootusetu. Põhjusel, et mitteseotud isikute vahel selliseid laenude andmisi üldreeglina ei toimu, tuleks autori hinnangul kogu laenu summa maksustada, sest tegemist on ilmselgelt varjatud kasumieraldisega. Seejuures ei oma tähtsust, millist intressimäära laenule rakendatakse.

⁷⁹ Bank of Latvia. Weighted average interest rates charged by MFIs in transactions with resident non-financial corporations and households. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.bank.lv/en/statistics/data-room/main-indicators/weighted-average-interest-rates-charged-by-mfis-in-transactions-with-resident-non-financial-corporations-and-households>, 21.04.2014.

⁸⁰ Bank of Lithuania. Interest Rates and Volumes for New Loans to Non-financial Corporations and Households. Arvutivõrgus. Kättesaadav: http://www.lb.lt/stat_pub/statbrowser.aspx?group=7279&lang=en, 21.04.2014.

Enne junior ehk tagamata laenude intressimäärade turuväärtuse põhimõttele vastavuse määramist peatume veel ka olukorral, kus kontsernisiseselt müüdnud kauba või osutatud teenuste eest on pikaajaliselt arved tasumata. Millisest perioodist alates võiks kontsernisiseselt tasumata arveid lugeda kauba müüja või teenuse osutaja poolseks finantseeringuks? Autori hinnangul tuleks siinkohal eelkõige võrrelda maksetähtaegade ületamist mitteseotud isikute maksetähtaegade ületamisega. Juhul, kui ettevõtjal on mitteseotud isikutega sarnaseid juhtumeid, võib olukord olla põhjendatud ka siirdehindade tarbeks. Olukorras, kus aga kontsernisiseselt on arved tasumata üle poole aasta või veelgi enam, tuleks autori hinnangul juba kaaluda asjaolu, et tegemist võib olla kontsernisisesese finantseerimisega, millele tuleks rakendada ka turuväärtuse põhimõttele vastavat laenuintressi ning vahest ümber vormistada ka juriidiliselt laenuks. Tüüpiliselt sobiks sellistes olukordades laenuintressiks Eesti Panga statistika alusel leitud lühiajaliste laenude intressimäärad.

2.1.2. Tagamata ehk junior laenud

Mitteseotud isikute vahel eksisteerib lisaks tagatud laenudele ka veel tagamata laene. Kõige tüüpilisemaks Eesti näiteks tagamata laenude puhul võiks tuua Bigbank kommertspanga poolt pakutavad laenud, mis üldjuhul ei ole tagatud ühegi varaga. Teisalt on viimasel ajal palju populaarsust aga ka probleeme tekitanud tagamata kiirlaenud, kuid need tuleks autori hinnangul liigitada mitte tavapäraseks tagamata laenuks, vaid pigem juba riskikapitali tüüpi laenuks.

Ka kontsernisisesest laenutehingutes leidub tihtipeale tagamata laene. Tegelikult on praktikas vaid kaduvväiksel osal kontsernisisesest laenudest laenulepinguga määratud tagatis, sest kes see ikka ettevõttesiseselt tagatise määrama hakkab. Ettevõttesisene on siinkohal just õige väljend, sest autori hinnangul käsitlevad enamus kontsernidest ennast kui ühtset tervikut. Seega on autori hinnangul tagatis küll juriidiliselt määramata, kuid majanduslikult ema- ja tütarühingu vahelistes suhetes realiseeritav.

Kuidas aga liigitada kontsernisiseseid laene tagatud ja tagamata laenuks? Millisest tasemest algab tagamata laen? Autori hinnangul võiks tagamata laenudeks pidada laenu või laenu osa, mis ületab ettevõtte omakapitali väärtust. Teiseks võimaluseks võiks autori hinnangul olla näiteks mingi kindel suhe äritegevuse kasumlikkuse ja laenu summa suhtes. Selleks võiks olla näiteks ärikasumi suhe laenu suurusesse ning tulenevalt äritegevuse spetsiifikast saaks teatud taset

ületavad suhted lugeda tagatud laenule sobivaks. Olgu näitena siinkohal toodud olukord, kus kontsern tegeleb laiatarbekauba tootmisega, mida tarbitakse igapäevaselt, ning sellest tulenevalt võiks kontserniettevõtjaid lugeda pigem tavapäraseid äririske kandvateks ning mitte väga riskantseteks ettevõtjateks. Kontserni emaettevõtja finantseerib oma tütarettvõtjate äritegevusi kontsernisisesete laenudega, kuid kuidas määrata nende laenude turuväärtuse põhimõttele vastavaid intressimäärasid? Tulenevalt autori väljapakutust võiks suhestada tütarettvõtjate teenitud ärikasumid laenu suurusega ning liigitada vastavad laenud teatud suhte tasemest junior ning senior laenudeks. Autori hinnangul võiks laiatarbekaupade puhul selliseks suhteks olla näiteks nelja kuni viiekordne suhe ehk olukorras, kui tütarettvõtja laenusumma on üle viie korra suurem kui tema ärikasum, võiks tegu olla junior laenuga ning olukorras, kus tütarettvõtja laenusumma on alla viie korra suurem kui teenitud ärikasum, võiks tegu olla senior laenuga. Vastava põhimõtte kohaselt on selle suhte ületanud tütarettvõtjad riskantsemad, kuna nende äritegevus ei genereeri piisaval hulgal raha, et laen riskivabalt tagasi maksta. Sarnane põhimõte on kasutusel ka likviidsusanalüüsil, kus teatud suhtarvudele tuginedes hinnatakse, kas laenu saaja on suuteline lühiajaliselt oma laenukohustust katma.⁸¹

Osates liigitada kontsernisisesese laenu senior või junior tüüpi laenuks on järgnevalt vaja määrata sellele ka turuväärtuse põhimõttele vastav intressimäär. Senior laenu turuväärtusele vastava intressimäära leidmist käsitleti eelnevas peatükis, kuid kuidas leida turuväärtusele vastav intressimäär junior ehk tagamata laenule?

Kui kontsernisisesete senior laenude turuväärtuse põhimõttele vastava intressimäära leidmisel sai suuresti tugineda riikide keskpankade poolt avaldatavale statistikale, siis junior tüüpi laenude puhul on turuväärtuse põhimõttele vastava intressimäära leidmine keerulisem. Seda eelkõige seetõttu, et autorile teadaolevalt ei ole avalikult kättesaadaval ühtki andmebaasi, mis sisaldaks junior laenude intressimäärade statistikat.

Käesoleva töö laenu tehingute alapeatüki all illustreeris töö autor laenu liikide püramiidi, millest nähtub, et junior laenud asetsevad püramiidis võlakirjade ja riskantsete võlakirjade vahel. Sellest tulenevalt on junior laenud võrreldavad võlakirjadega, sest just võlakirjad on sarnased

⁸¹ A. Bakker, M. M. Levey. Transfer Pricing and Intra-Group Financing. The entangled worlds of financial markets and transfer pricing, lk 17. Arvutivõrgus. Kättesaadav: http://books.google.ee/books?id=UhgDwGVlcYcC&pg=PR5&lpg=PR5&dq=intra-group+financing&source=bl&ots=dNH2Zzrun&sig=j7S8Aajg-cdx-tMIEmNU7ao1G5M&hl=et&sa=X&ei=KE4bU_JEcLnywOltIGAAQ&ved=0CE0Q6AEwBTgK#v=onepage&q=intra-group%20financing&f=false, 20.04.2014.

instrumendid, millel tavapäraselt tagatist ei ole. Võlakirjad aga jagunevad omakorda riskantsusastme järgi. Näiteks riigivõlakirjad on vähem riskantsemad kui ettevõtjate võlakirjad ning ka omakorda ettevõtjate võlakirjad saab jaotada riskantsemateks ja vähem riskantsemateks. Võlakirjade info intressimäärade kohta on kättesaadaval Tallinna Börsi kodulehel⁸² aga ka Eesti kommerts pangad koostavad kaubeldavate võlakirjade kohta igapäevaseid kokkuvõtteid. Küll aga võib praktikas probleemiks osutuda riskantsemate võlakirjade infovähesus.

Loome olukorra, kus Eesti ettevõtja ehitab kaubanduskeskust ning on selle finantseerimiseks võtnud laenu kommerts pangast. Kommerts pangast võetud laenu tagatiseks on ehitatav kinnisvara. Küll aga ei piisa kommerts panga laenust ettevõtjale ning ta laenab kontsernist veel juurde. Eeldame, et kontsern on laenuintressiks määranud 6% p.a.

Antud kontsernisest laenu tuleks igal juhul käsitleda junior tüüpi laenuna, sest see on tagamata ning on antud olukorras, kus mitteseotud isikust kommerts pangad ei ole nõus täiendavat finantseeringut ettevõtjale pakkuma. Seega ei saa kontsernisese laenuintressi turuväärtuse põhimõttele vastavust testida näiteks Eesti Panga statistikale tuginedes. Ka krediidiireitingute põhine lähenemine ei pruugi siinjuhul laenu suhtelise väiksuse ning spetsiifilise olemuse tõttu tulemusteni viia, sest vastavast statistikast peaks võrdluseks leidma vaid junior tüüpi laenud, mis on keeruline ja aegavõttev ülesanne põhjusel, et iga võrreldava laenu peaks eraldi läbi vaatama konkreetse kontserni kontekstis.

Võrdluse saab aga läbi viia võlakirjadega, millede seast tuleks leida pigem riskantsemad võlakirjad. Eesti võlakirjade turul on pidevalt kaubeldavad Eesti Energia ja Eleringi võlakirjad, mille intressimäärad on tüüpiliselt 4% p.a kuni 5% p.a. vahel. Eesti Energiat ja Eleringi võlakirju tuleb aga pidada üsna riskivabadeks võlakirjadeks, sest on väike tõenäosus, et vastavate ettevõtjatega midagi juhtuks. Riskantsemaid võlakirju 2013. aastal võlakirjade nimistus aga ei olegi ning sellest tulenevalt tuleks perioodi laiendada. 2011. aastal oli SEB võlakirjanimistu kohaselt kaubeldavad ka IMB Puidutoodete AS, Rey AS ja BIG AS võlakirjad, mille intressimäärad jäid vahemikku 8% p.a. kuni 15% p.a.⁸³ Sellest tulenevalt võiks turuväärtuse vahemik junior laenude puhul olla 5% p.a. kuni 15% p.a. ning põhjusel, et kontsernisisene laen

⁸² NASDAQ OMX. Balti võlakirjade nimekiri. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.nasdaqomxbaltic.com/market/?pg=bonds&lang=et>, 25.04.2014.

⁸³ SEB. Võlakirjalistid. (Töö autori valduses)

kandis intressimäärana 6% p.a. peaks see eelpool kujunenud vahemiku tõttu olema teostatud lähtuvalt turuväärtuse põhimõttest.

Eelnev võlakirjade intressimäärade vahemik on üsna lai, kuna Eesti turul kaubeldavaid võlakirju on vähe. Laiendades võrdlusandmetena regiooniti võlakirjade turgu, ei jõua me piisava arvu võlakirjadeni enne Poola turgu ning ka seejärel vajaks statistika sisulist analüüsi, sest vastavate ettevõtjate riskantsusest oleks vaja turuväärtuse põhimõtte kohase intressi määramisel aru saada, et valitaks õiged võrreldavad võlakirjad.

Teine junior tüüpi laenude turuväärtuse põhimõttele vastava intressimäära leidmine võiks tugineda Eesti Panga statistikal, kuid viimane annaks aluse madalaimast intressimäärast, mida oleks võimalik junior tüüpi laenude puhul rakendada. Rakendatud kontsernisese laenu intressimäära ning Eesti Panga statistika alusel leitud senior tüüpi laenude intressimäära vahe tuleks aga ettevõtjal ära põhjendada. Olgu siis vaheks kas 2% p.a. või kogunisti 5% p.a. Autori hinnangul oleneb siinkohal võimalik põhjendus juba konkreetsest olukorrast ning iga lahendus on ilmselt erinev, mistõttu ei ole võimalik tüüpolukordi välja tuua.

2.1.3. Riskikapitali tüüpi ehk mezzanine laenud

Lisaks tagatud ning tagamata laenudele eksisteerib mitteseotud isikute vahel veel mõningatel juhtudel ka riskikapitali tüüpi laene. Riskikapitali tüüpi laenudeks seotud isikute vahel võib pidada laene, millega finantseeritakse mõnd riskantsemat projekti ning millised laenud ei ole mitte mingil tasemel tagatud. Riskantsemad projektid on tüüpiliselt projektid, mille realiseerumisel on tagatud tugevalt kasvav ning suurt rahavoogu genereeriv projekt, kuid samas on ka suur tõenäosus, et kogu projekt ei realiseeru üldse ning finantseering tuleb maha kanda. Sellest tulenevalt peaks riskikapitali tüüpi laenudel olema ka oluliselt kõrgemad intressimäärad, näiteks alates 15% p.a nagu näitas eelnevas peatükis kirjeldatud riskantsemate võlakirjade intressimäärade vahemiku ülemine äär.

Siinjuures võib praktikas leiduda ka projekte, mille laenud põhinevad edukustasul. Selliste projektide puhul on laenuintressiks määratletud kindel tasu ning lisaks sellele lisatasu, mis realiseerub vaid juhul, kui projekt realiseerub teatud määral (projekti realiseeruvuse määraks võib

olla näiteks projekti sisemine tootlikkuse määr, puhas rahavoog vms majanduslik näitaja). Autori hinnangul on praktikas aga sellised kombinatsioonid haruharvad.

Kuidas määratleda aga riskikapitali tüüpi laenude intressimäärasid seotud isikute vahel on praktikas suureks probleemiks. Siinkohal peaks autori hinnangul aluseks võtma eelnevas peatükis kirjeldatud tagamata laenude intressimäärade võrdluse riskantsemate võlakirjadega ning töö autor on hinnangul, et riskikapitali tüüpi projektid ei saa kanda väiksemat intressimäära, kui tagamata laenud. Seega kui projekt on Eestipõhine, peaks riskikapitali projekti finantseeriv ettevõtja määrama kontsernisiseseks laenu intressimääraks alates ligikaudu 12% p.a. või 15% p.a. suuruse intressimäära, mis on võrreldav riskantsemate võlakirjade intressimääradega. Tihtipeale investeerivad riskikapitalistid ettevõtjatesse ka läbi fondide ning ka näiteks EAS⁸⁴ või Investopedia⁸⁵ kodulehel toodud informatsiooni kohaselt ootavad fondiinvestorid riskikapitaliprojektidest 15% p.a. kuni 30% p.a. suurust tootlust.

Teisalt, riskantsemate võlakirjade intressimäärad ning erinevad ülevaadet riskikapitalistide vahendite kaasamisest annavad vaid esmase indikatsiooni võimalikust intressimäära suurusest. Autori hinnangul võiks riskikapitali projekte finantseeriv kontserniettevõtja määrata laenu intressimääraks ka oluliselt kõrgema intressimäära, kuid siinkohal ei ole Eesti siseselt turult võimalik leida võrreldavaid andmeid. Seega võiks autori hinnangul võrreldavaid andmeid, eelkõige riskantsemaid võlakirju, otsida baltikumini või põhjamaade turult. Siinkohal jääb aga kindlasti lahtiseks, millise piirini võiks intressimäär küündida. Kas 25% p.a. suurune intressimäär teatud projekti puhul on liialt kõrge või aktsepteeritav? Autori hinnangul võib teatud juhtudel olla aktsepteeritav ka 25% p.a. suurune intressimäär, kuid selle põhjendamiseks peaksid olema tugevad majanduslikud argumendid, miks juhtkond usub projekti realiseerumist.

Riskikapitali projektide kõrge intressimäära juures oleks sobilik peatuda ka alakapitalisatsiooni reeglitel. Alakapitalisatsiooni reeglite kohaselt ei tohi olla kogu investeering laenatud. Eestis ei ole kehtestatud alakapitalisatsiooni reegleid, mis võimaldaksid näiteks kvalifitseerida osa seotud isikute vahelisi laenuintresse ümber dividendideks, kui aktsionäri poolt antud laenu osakaal on

⁸⁴ Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus. Riskikapital. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.eas.ee/et/alustavale-ettevotjale/ettevotlusega-alustamine/ettevotluse-rahastamine-ja-toetused/riskikapital>, 23.04.2014.

⁸⁵ Investopedia. Mezzanine Financing. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.investopedia.com/terms/m/mezzaninefinancing.asp>, 23.04.2014.

võrreldes omakapitaliga ülemäära suur.⁸⁶ Lätis ja Leedus seevastu on alakapitalisatsiooni reeglid kehtestatud ning need piiravad omanikulaenude kaudu ettevõtja finantseerimist. Nimelt kehtib mõlemas riigis piirang, mille kohaselt ei tohi võõrkapitali ja omakapitali suhe olla üle 4:1. See tähendab, et kui ettevõtja tegevuse finantseerimiseks kasutatakse laenuraha rohkem kui lubatud, siis piirmäära ületavalt laenult arvestatud intressi ei tohi tulumaksuarvestuses maha arvata. See piirang aga kehtib eeskätt seotud isikutelt võetud laenudele ning kommertspangast võetud laenudele alakapitalisatsiooni reeglid üldreeglina ei kehti. Lisaks 4:1 suhtele on Lätis kehtestatud täiendav piirang - võetud laenude intressimäär ei tohi Läti Statistikaameti andmete alusel olla kõrgem kui 1,2 kordne lühiajaliste laenude keskmine intressimäär.⁸⁷

Võttes aluseks Lätis kehtivad alakapitalisatsiooni reeglid, ei pruugi autori arvates junior tüüpi laene ja riskikapitali tüüpi projekte olla võimalik seotud isikute vahel ilma tulumaksukuluta realiseerida, sest projekti kehtestatav intressimäär peaks olema turuväärtuse põhimõtte kohaselt kindlasti suurem kui 1,2 kordne lühiajalise laenu intressimäär. Teisalt tekib siinkohal küsimus, et kumb on ülimuslik, kas turuväärtuse põhimõte või alakapitalisatsiooni reeglid. Näiteks Austraalias on turuväärtuse põhimõte ülimuslik ning alakapitalisatsiooni reeglid kehtivad alles seejärel, kui turuväärtuse põhimõte ei ole täidetud.⁸⁸ Olukorras, kus alakapitalisatsioonireeglid oleksid ülimuslikud, väheneks ilmselt võõrkapitali sissevool Eestisse, kuid suureneks Eesti riigi maksutulu. Siinkohal on vajalik täiendav analüüs, mis ei kuulu aga käesoleva töö raamidesse.

2.2. Hoiustamistehingute siirdehindade määramine

Eesti Panga poolt 2014. aasta veebruaris koostatud majanduse rahastamise ülevaate kohaselt on kontsernisestest laenude maht hüppeliselt kasvanud 2009. aastal ning seejärel stabiliseerunud, moodustades Eesti ettevõtlussektori võlakohustuste struktuurist ligi 11,5%. Samas on ka

⁸⁶ L. Lehis. Äriühingust tehtavad väljamaksud tulumaksuseaduse valguses – millal on tegemist dividendiga ja millal mitte? Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.maksumaksjad.ee/modules/smartsection/item.php?itemid=755>, 24.04.2014.

⁸⁷ Eesti Kaubanduskoda Lätis. Maksud Lätis. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.eesti.lv/index.php?id=10568>, 24.04.2014.

⁸⁸ A. Bakker, M. M. Levey. Transfer Pricing and Intra-Group Financing. The entangled worlds of financial markets and transfer pricing, lk 14. Arvutivõrgus. Kättesaadav: http://books.google.ee/books?id=UhgDwGVlcYcC&pg=PR5&lp=PR5&dq=intra-group+financing&source=bl&ots=dNH2Zzrun&sig=j7S8Aajg-cdx-tMIEmNU7ao1G5M&hl=et&sa=X&ei=KE4bU_JEcLnywOltIGAAQ&ved=0CE0Q6AEwBTgK#v=onepage&q=intra-group%20financing&f=false, 20.04.2014.

kontsernivälise laenu maht suurenenud. Põhjusel, et Eesti on väike ja välismaalt laenamine on võimalik ja otstarbekas eelkõige suhteliselt suurtele ettevõtetele, moodustavad välismaistest laenukohustustest väga suure osa paarikümne suurima ettevõtte laenukohustused. Välismaalt laenamist ei saa siiski pidada kitsapõhjaliseks, sest kasvanud on ka välismaalt laenanud ettevõtete arv ning laenamise kasv on toimunud enamikul tegevusaladel.⁸⁹

Eesti Panga ülevaade ei sisalda aga ettevõtete poolt kontsernis hoiustatud vahendite kohta ülevaadet ning autori parima teadmise kohaselt ei ole asjakohast ülevaadet ka ükski teine institutsioon koostanud. Küll aga nähtub pelgalt suurettevõtete majandusaasta aruandeid vaadates, et bilansis ülevalolevad nõuded kontserniettevõtjate vastu on mõnel juhul väga suured. Töö autor leidis suurettevõtjate mitmeid kontsernikontol osalejaid, kelle poolt hoiustatud vahendite kogumaht ulatub ligi poole miljardi euroni.

Ülaltulenevast võiks tekkida küsimus, millist intressimäära hoiustatud summad kannavad. Kas intressimäär vastab turuväärtuse põhimõttele? Kuidas on need põhjendatud ning milliseid võrdlusandmeid on kasutatud põhjendamisel? Olukorras, kus kontsernisiseselt hoiustatud vahendite turuväärtuse põhimõttele vastav intressimäär peaks näitena 0,5% p.a. kõrgem olema, jääb Eesti riigil tulumaksuna saamata lihtsustatud arvutuse kohaselt suurusjärgus 6,6 miljonit eurot ning seda vaid kümnekonna suurema ettevõtte pinnalt. Laiendades valimit suurte hoiusmahtudega ettevõtetele ning eeldades, et kontsernisiseselt hoiustatud vahenditele rakendatakse liialt väikest intressimäära, ulatub Eesti riigil saamata jäänud maksutululu väga olulisse summadesse. Siinkohal ei ole autori hinnangul oluline illustreerida konkreetset summat vaid teadvustada probleemi olemust. Sellest tulenevalt käsitletakse järgnevat alapeatükikes probleemi olemust detailsemalt, pöörates tähelepanu erinevatele olukordadele, mis praktikas kontsernisisesel hoiustamise puhul esineda võivad, pakkudes välja võimalikke lahenduskaike.

Hoiustamistingute siirdehindade määramise meetodi valik on siinkohal sarnane laenuhingutele, kus vaid vähestel juhtudel on võimalik kasutada võrreldava hinna meetodit ning tüüpiliselt on kasutatav kuues siirdehindade määramise meetod. Alljärgnevalt illustreerib töö autor tüüpilisemad kontsernisisesed hoiustamistingud ning näitlikustab hoiuste intressimäärade turuväärtuse põhimõttele vastavuse määramise protsessi.

⁸⁹ Eesti Pank. Majanduse Rahastamise Ülevaade. Veebruar 2014. <http://www.eestipank.ee/publikatsioonid/majanduse-rahastamise-ulevaade>, 22.04.2014.

2.2.1. Kontsernikonto jääk pidevas liikumises

Tüüpiliselt hoiustatakse rahalisi vahendeid kontsernikontol. Kontsernikonto on arvestuslik konto, mille vahendid moodustuvad kontserni kuuluvate liikmete arvelduskontode saldodest, broneeringutest ning kontserni arvelduskrediidist. Kontsernikonto võimaldab pidada ka ühe ettevõtte kohast analüütilist arvestust tulemusüksuste, toodete ja tooterühmade, aruandvate isikute, tarnijate, deebitoride ja deebitorirühmade, toimingutüüpide jm kaupa.⁹⁰ Kontsernikontot võidakse kasutada erinevatel eesmärkidel, olgu selleks siis konto rahaliste vahendite hoiustamiseks, rahaliste vahendite laenamiseks või igapäevaseks arvelduseks.

Kontsernikonto on teatud kommerts pangas asetsev konto, mille intressimäärad on kehtestatud grupisiseselt ning mitte kommerts panga poolt. Seetõttu ei ole üldjuhul õige argumenteerida, et kontsernikonto intressid on kommerts panga intressidega seotud – üldjuhul kommerts pank arvestab ja maksabki kontsernikonto intresse, kuid intresside suurus on kontsernisisene otsus.

Kõige lihtsamates olukordades, kus kontsernikontol hoiustamine on üheselt nii ettevõtjale kui maksuhaldurile arusaadav kui lühiajaline hoiustamine, tuleks kontsernisiseste intressimäärade võrdlemisel turuintressimääradega aluseks võtta eelkõige Eesti Panga poolt avaldatud statistika kommerts pankade poolt pakutavate hoiuste intressimääradega. Eesti Panga statistika kohaselt jaotatakse need nelja gruppi – kuni kolme kuu pikkused hoiused, kolme kuu kuni kuue kuu pikkused hoiused, kuue kuu kuni aasta pikkused hoiused ning üle ühe aasta pikkused hoiused⁹¹. Seega teades kontsernisisest hoiuperioodi pikkust saab Eesti Panga poolt avaldatud statistika alusel leida hoiuse turuväärtusele vastava intressimäära.

Küsimusi võivad tekitada aga väga lühikese tähtajaga hoiused, millele tüüpiliselt rakendatakse väga madalat intressimäära ning see ei ulatu Eesti Panga intressistatistika vahemikesse. Sellisel juhul, kui tegemist on üleõhoiusega või mõne nädala pikkuse hoiusega, on autori hinnangul võimalik kasutada lisaks ka ajalehes Äripäev avaldatavaid lühiajaliste hoiuste intressimäärasid. Siinkohal tuleb aga probleemi korral välja otsida vanad ajalehed, sest vastavat andmebaasi elektroonilisel kujul ei eksisteeri.

⁹⁰ Swedbank AS. Kontsernikonto. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <https://www.swedbank.ee/business/international/group/accounts?language=EST>, 22.04.2014.

⁹¹ Eesti Pank. Mittefinantsettevõtete ja kodumajapidamiste tähtajaliste hoiuste intressimäärad tähtaja ja valuuta lõikes uuendatud 24.04.2014. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://statistika.eestipank.ee/?lng=et#listMenu/1013/treeMenu/FINANTSSEKTOR/147/979>, 25.04.2014.

Toome näitena aga natuke keerulisema olukorra, kus Eesti tütarettevõtja osaleb grupi kontsernikontol. Grupi emaettevõtja asub Soomes ning kontsernikontol osalevad veel ka Läti ja Leedu kontserniettevõtjad. Kontsernikontol hoiustatud vahenditele on intressimääraks määratletud 6 kuu Euribor + 0,5% p.a. ning laenamisel on intressimääraks 6 kuu Euribor + 2,0% p.a. Eesti ettevõtja äritegevus on sesoonne, mistõttu on Eesti kontserniettevõtja kontsernikonto saldo sügisest kevadeni positiivne ning suvel võib muutuda negatiivseks.

Ülaltoodud näite korral on ilmselgelt positiivse kontsernikonto jäägi korral tegemist vahendite hoiustamisega ning seda eelkõige asjaolu tõttu, et aasta jooksul konto jääk võib ka negatiivseks muutuda ehk Eesti ettevõtja laenab raha oma äritegevuse finantseerimiseks juurde. Hoiustatud vahendite intressimäära turuväärtuse põhimõttele vastavuse määramiseks võiks seda võrrelda Eesti Panga poolt avaldatud kommertspankade poolt äriühingutele pakutavate hoiustamise intressimääradega. Probleemi tekitab aga küsimus, kui pika perioodi hoiuse intressimäära võrdluseks kasutada. Eeldusel, et Eesti ettevõtja hoiustab kontsernikontol sügisest kevadeni ehk vähemalt 6 kuud ühtse summa, võiks võrdluseks võtta Eesti kommertspankade poolt pakutavate hoiuste intressimäära 6 kuni 12 pikkuse tähtajaga hoiuste osas. Vastava statistika kohaselt⁹² on 2013. aasta hoiuste intressimäär olnud vahemikus 0,35% p.a. kuni 0,92% p.a, mediaaniga 0,7%. Eesti ettevõtja on kontsernikonto kaudu teeninud keskmise intressimäärana 0,83% p.a. Põhjusel, et kontsernisisese hoiuse intressimäär langeb Eesti kommertspankade poolt pakutavate hoiuste intressimäärade vahemikku, vastab kontsernisisese hoiuse intressimäär turuväärtuse põhimõttele. Sarnaselt negatiivse kontsernikonto saldo osas tuleks antud olukorras kõrvutada kontsernikonto laenuintressimäär Eesti Panga poolt avaldatud lühiajaliste laenude intressimääradega. Eesti Panga statistika kohaselt andsid Eesti kommertspankad 2013. aastal mittefinantsettevõtetele lühiajalisi laene tähtajaga 6 kuud kuni 1 aasta intressimääraga vahemikus 2,72% p.a. kuni 4,40% p.a. Eesti ettevõtja keskmine kontsernikonto kaudu laenatava raha intressimäär oli 2,3% p.a, mis langeb võrdlusandmete vahemikku ning seetõttu vastab turuväärtuse põhimõttele.

Siinkohal on autor aga seisukohal, et ülalkirjeldatud laenu intressimäära võrdlus on kohane, kuid seda ei ole hoiuse intressimäära võrdlus Eesti Panga poolt avaldatud statistikaga. Eesti Panga statistika asemel tuleks hoopis kasutada Soome keskpanga statistikat, sest raha hoiustatakse Soomes, kus valitsevad võrreldes Eesti laenuturuga teistsugused turutingimused. Soome

⁹² Eesti Pank. Mittefinantsettevõtete ja kodumajapidamiste tähtajaliste hoiuste intressimäärad tähtaja ja valuuta lõikes uuendatud 24.04.2014. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://statistika.eestipank.ee/?lng=et#listMenu/1013/treeMenu/FINANTSSEKTOR/147/979>, 25.04.2014.

keskpanga statistika kohaselt olid äriühingutele hoiustamise eest makstavad intressid vahemikus 0,52% p.a. kuni 0,62% p.a, mistõttu maksis Soome emaaettevõtja Eesti tütarettevõtjatele suuremat hoiuse intressimäära kui turuväärtuse põhimõttele kohane. See tekitab aga maksuriski Soome emaaettevõtja tasemel ning hoiuselt kõrgema intressi teenimise Eestis tulumaksuriski ei tekita.

Küll aga vääriks antud olukord tähelepanu, kui kontsernisiseselt oleks hoiustamise intressimääraks kehtestatud 0,52% p.a, mis küll langeb Soome keskpanga poolt avaldatud statistika põhjal illustreeritud turuväärtuse vahemikku, kuid on väiksem, kui Eesti kommertsbankade poolt pakutav keskmine sarnase hoiuse intressimäär. Autori hinnangul on raha hoiustamisel kontsernikontol oluline lähtuda kontsernikonto asukohamaa statistikast ning maksuhaldur ei tohiks antud olukorras rakendada võrdlusbaasina Eesti Panga statistikat.

2.2.2. Kontsernikonto jääk pikaajaliselt liikumatuna

Teise kontsernikonto kaudu hoiustatavate vahendite näitena olgu toodud olukord, kus Prantsusmaa emaaettevõtja Eestis asuv tütarettevõtja on läbi kontsernikonto hoiustanud viimased kümme aastat. Hoiuse summa kolme aasta jooksul püsivalt olnud 70 miljonit eurot. Kontsernikonto kaudu hoiustatud vahendite eest teenib Eesti ettevõtja 1 kuu Euribori suurust intressimäära. Isikud käsitlevad hoiustamist lühiajalisena ning lühiajalise hoiustamisena on tehing fikseeritud ka kontsernisiseses lepingus.

Üldjuhul peaks majanduslik tehinguvorm olema kooskõlas selle juriidilise vormiga. Samas aga sätestab maksukorralduse seaduse⁹³ (MKS) § 84, kui tehingu sisust ilmneb, et see on tehtud maksudest kõrvalehoidumise eesmärgil, kohaldatakse maksustamisel sellise tehingu tingimusi, mis vastavad tegelikule majanduslikule sisule.

MKS § 84 alusel on maksuhalduril õigus testida tehingu juriidilise vormi kooskõla selle majandusliku sisuga ning vajadusel maksustada tehingut lähtuvalt selle majanduslikust sisust. Sellest tulenevalt võiks maksuhalduri seisukohalt klassifitseerida pikaajaliselt kontsernikontol hoiustatud madalat intressimäära teenivat raha kasumijaotiseks.

⁹³ Maksukorralduse seadus. - RT I, 31.01.2014, 13.

Remargina olgu mainitud, et näiteks Hollandis on võimalik, et laen klassifitseeritakse osaliselt ümber omakapitaliks. Selline olukord võib tekkida siis kui võrreldakse finantseerimistinguid mitteseotud isikute poolt läbi viidud sarnaste tehingutega ning isegi teatud tingimusi korrigeerides ei jõuta turuväärtusele vastava põhimõtte.⁹⁴

Eesti Riigikohus on andnud sarnasest ümberklassifitseerimisest lahendis 3-3-1-22-07⁹⁵ mõningaid juhiseid ning rõhutanud, et selline ümberklassifitseerimine on maksunduse seisukohalt võimalik vaid olukorras, kus on selge, et laenu või hoiuse saajal ei ole kavatsust või finantsilist võimekust laenu tagasimaksmiseks. Teisalt ümberklassifitseerimiseks peaksid maksuhaldurid võtma arvesse muude asjaolude kõrval ka laenu või hoiuse saaja äritegevuse nüansse, laenu või hoiuse tähtsust, laenu või hoiuse tagatise ning ärilisi põhjendusi laenamisel või hoiustamisel.

Antud olukorras on suur tõenäosus, et maksuhalduri vaatenurgast võiks kontsernikonto kaudu hoiustatud vahendid ümberklassifitseerida hoopis kasumijaotiseks. Kuid teeme siinkohal veel lisaelduse, et lepingus sätestatud asjaolud kinnitavad justkui hoiuse olemust ning enne hetkel vaatluse all olevat kolme aastast perioodi on Eesti tütarettevõtja mitmel korral suure osa hoiustatud vahenditest tagasi kutsunud, mistõttu kasumijaotiseks ümberklassifitseerimine ei ole tõenäoline ka majanduslikest kaalutlustest. Küll aga silmas pidades eelnimetatud MKS paragrahvi võib maksuhaldur püüda antud hoiust ümberklassifitseerida pikaajaliseks laenuks, mis peaks kandma ka pikaajalise laenu intressimäära.

Pikaajalise laenu intressimäära määramise osas on mõningaid juhiseid pakkunud Tallinna Ringkonnakohus. Tallinna Ringkonnakohtu lahendis nr. 3-12-103⁹⁶ oli tegemist olukorraga, kus tütarettevõtte poolt emaettevõttele tehtud ettemaks kujundati ümber kümne aasta pikkuseks tagatiseta laenuks, mis kandis 3,5% p.a. suurust intressimäära. Maksuhaldur tugines Eesti Panga statistikale ning väitis, et turuintressimäär oli vastavas kaubandussektoris hoopis 4,7%. Ka kohus nõustus, et pikaajalise laenu 3,5% p.a. suurune intressimäär ei vastanud turuväärtusele ning asjaolu, et laenusaja ja –andja kuuluvad ühte kontserni, ei ole määravaks põhjuseks, miks võiks ettevõtte turuintressimäärast maha arvata üle 1% p.a. riskimarginaali näol.

⁹⁴ A. van Veldhuizen, A. van der Rest, E. Vroemen, G. Bes, M. Diepstraten, M. van der Breggen, PwC in The Netherlands. Bloomberg BNA Transfer Pricing International Journal. The Netherlands: New decree on arm's length principle. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.bna.com/netherlands-new-decree-n17179880607/>, 21.04.2014.

⁹⁵ Riigikohtu Halduskolleegiumi 30.05.2007.a. lahend nr 3-3-1-22-07. OÜ Niiter kaebus Maksu- ja Tolliameti Lõuna maksu- ja tollikeskuse 15. mai 2006. a maksuotsuse nr 12-5/169 tühistamiseks.

⁹⁶ Tallinna Ringkonnakohtu 15.03.2013.a. lahend nr 3-12-103. AS Sirowa Tallinn kaebus Maksu- ja Tolliameti Põhja maksu- ja tollikeskuse 15.12.2011 maksuotsuse nr 12.2-3/3773-31 tühistamiseks.

Seega ülalkirjeldatud olukorras tuleks lähtuvalt eelnimetatud kohtulahendist rakendada pikaajalise laenu intressimäärana Eesti Panga statistikat, mille alusel on Eesti kommertsbankade poolt äriühingutele antud pikaajaliste laenude keskmine intressimäär olnud vastavalt 4,60% p.a. 2011. aastal, 3,71% p.a. 2012. aastal ning 3,09% p.a. 2013. aastal.⁹⁷ Põhjused, et hoiustatud 70 miljonit eurot on kontsernikontol teeninud intressimäärana vaid 0,12% p.a. 2013. aastal, 0,37% p.a. 2012. aastal ning 1,17% 2011. aastal, kuulaks maksustamisele rakendatud intressimäärade ning Eesti Panga poolt avaldatud pikaajaliste laenude intressimäärade vahe. 70 miljoni euro pealt ulatub potentsiaalne maksurisk koos maksuintresside ning tulumaksuga intressidelt kokku seega 2,34 miljonile eurole.

Sarnaselt eelnevas alapeatükis kirjeldatud olukorrale on aga ka siinkohal mittesobilik kasutada Eesti Panga poolt avaldatud statistikat, sest raha hoiustatakse Prantsusmaal. Seetõttu tuleks kohaldada hoopis Prantsusmaa keskpanga statistikat. Lähtuvalt Prantsusmaa keskpanga poolt avaldatud intressimäärade statistikast, kandsid pikaajalised laenud keskmiselt 1,94% p.a suurust intressimäära 2013. aastal, 2,26% p.a. 2012. aastal ning 2,75% p.a. 2011. aastal.⁹⁸ Kasutades korrektse asukohamaa statistikat on kogurisk seega 1,25 miljonit eurot, mis on ligikaudu poole väiksem võrreldes olukorraga, kus aluseks on võetud Eesti Panga statistika. Prantsusmaa keskpanga statistika kasutamise korrektsus peaks siinkohal ilmselge olema, sest laenu andmisel tuleb muuhulgas igal juhul silmas pidada ka laenu saaja asukohamaa riske.

Minnes veel rohkem süvitsi antud olukorda eesmärgiga jõuda korrektse maksuriski suuruseni ei piisa autori arvates pelgalt keskpanga statisticate kasutamisest. Olukorras kus erinevate Thomson Reuters andmebaaside (nt Bloomberg, LoanConnector) kasutamine on võimalik, tuleks laenu intressimäära võrdlusandmeid otsida vastavatest andmebaasidest ning lähtuvalt konkreetse ettevõtja krediitireitingutest, millised täpsemalt on illustreeritud käesoleva töö laenude alapeatükis.

Loome siinkohal illustratiivse näitena olukorra, kus Prantsusmaa emaaettevõtja krediitireiting on Bloomberg andmebaasile tuginedes BBB. Seejuures peaks kontsernikontol kehtima emaaettevõtja

⁹⁷ Eesti Pank. Mittefinantsettevõtete ja kodumajapidamiste tähtajaliste hoiuste intressimäärad tähtaja ja valuuta lõikes uuendatud 24.04.2014. Arvutivõrgus. Kätesaadav: <http://statistika.eestipank.ee/?lng=et#listMenu/1013/treeMenu/FINANTSSEKTOR/147/979>, 25.04.2014.

⁹⁸ Banque de France. New lendings, non-financial corporations, over 1 million euro, annual interest rate. Arvutivõrgus. Kätesaadav: http://webstat.banque-france.fr/en/quickview.do?SERIES_KEY=243.MIRI.M.FR.B.A20.A.R.1.2240U6.EUR.N, 24.04.2014.

krediidireiting, mis on kajastamist leidnud ka Taani kohtuvaidlustes.⁹⁹ Emaettevõtja krediidireitingu väljavõtet illustreerib alljärgnev väljavõte andmebaasist Bloomberg.

<HELP> for explanation.

<Search> 98 Export 99 Feedback 3 results Security Finder

30 All 31 Eqty 32 FI 33 Mtge 34 Cmnty 35 Indx/Stats 36 FX 37 Funds
 40 Corp 41 Govt 42 Loans 43 Pfd 44 CDS 45 CDS Idx 46 Muni 47 Futr 48 Optns 49 IRS 50 IRS Vols

60 Excluded (1): Matured/Called, Non-Verified Bonds 61 Column Settings

Issuer Name	Ticker	Coupon	Maturity	SBP	Ask Yield to Maturity	Bid Yield to Maturity
Company A	ALOPF	4.000	09/23/2014	BBB	.678	.833
Company A	ALOPF	2.875	10/05/2015	BBB	1.023	1.127
Company A	ALOPF	4.250	03/09/2015	BBB	2.891	3.421

Zoom 80%

Australia 61 2 9777 8600 Brazil 5511 3048 4500 Europe 44 20 7330 7500 Germany 49 69 9204 1210 Hong Kong 852 2977 6000
 Japan 81 3 3201 8900 Singapore 65 6212 1000 U.S. 1 212 318 2000 Copyright 2014 Bloomberg Finance L.P.
 SN 208576 EDT GMT-4:00 6670-2312-0 27-Mar-2014 12:39:15

Joonis 9. Andmebaasi Bloomberg väljavõte ettevõtte krediidireitingust

Sellest tulenevalt tuleks vaadata lähtuvalt konkreetse ettevõtja krediidireitingust, millise intressimääraga sarnase krediidireitinguga ettevõtjad on laene saanud või võlakirju emiteerinud. Võlakirjade emiteerimine on siinkohal võrreldav põhjusel, et majanduslikult toimivad need sarnaselt kontsernisisesse hoise või laenuga, kus on kokku lepitud kindel summa, tähtaeg, intressimäär ning teised tingimused. Olgu siinkohal illustreerivana toodud alljärgnev väljavõte Bloomberg andmebaasist.

⁹⁹ The Danish Administrative Tax Tribunal case no. 12-0189459. Bloomberg BNA Transfer Pricing International Journal. Denmark: First publicised cash pool decision. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.vistisenlaw.com/wp-content/uploads/2014/03/Transfer-Pricing-International-Journal-February-2014.pdf>, 23.04.2014.

Joonis 10. Andmebaasi Bloomberg väljavõte laenuintresside määradest

Ülaltulenevast tabelist nähtub, et olukorras, kus Eesti ettevõtja on Prantsusmaa emaettevõtja kontsernikonto kaudu hoiustanud kolme aasta vältel 70 miljonit eurot ning eeldusel, et maksuhalduritel on õigustatud ümberklassifitseerida kontsernikontol hoiustatud raha oma olemuselt pikaajaliseks laenuks, tuleks võtta tulumaksu arvutamise aluseks hoopis madalam intressimäär, kui seda Prantsusmaa keskpanga statistika. Põhjusel, et sarnase krediidireitinguga ettevõtjate kolme aasta pikkuste võlakirjade intressimäär on 2013. aastal 1,279% p.a. taandub tegelik siirdehinna korrigeerimisena arvestatud tulumaksusumma veel poole võrra madalamale, kui seda Prantsusmaa keskpanga statistika põhjal arvutatud maksusumma.

Ülalkirjeldatud olukord võttis arvesse asjaolu, et maksuhalduril on õigus kontsernikontol hoiustatud raha ümberklassifitseerida majanduslikus mõttes pikaajaliseks laenuks. Praktikas võib aga esile kerkida ka olukordi, kus Eesti tüarettevõtjad hoiustavad sarnaselt eelkirjeldatud olukorrale välismaistes emaettevõtjates oma rahalisi vahendeid väga suurtes summades ning kus välismaiste emaettevõtjate krediidireitingud on Eesti turul tegutsevatest kommertspankade omadest paremad. Sellisel juhul on autori hinnangul põhjendatud ka olukorrad, kus grupis hoiustatud summadelt teenitaksegi madalat lühiajalise hoiuse intressimäära, sest emaettevõtja

finantspositsioon on tugevam kui Eestis tegutsevate kommertspankade oma ning selles raha hoiustamine on seega vähem riskantsem.

Sellega on autor näitlikult lahendanud ühe võimalikest praktilistest probleemidest, leides korrektse maksusumma, milleni ka maksuhaldurid peaksid jõudma oma tööülesannetes. Valede võrdlusandmete kasutamine võib siinkohal küll hästi täita riigi fiskaalpoliitilist eesmärki, kuid ettevõtja seisukohalt viia kordades suurema maksusummani, kui õige oleks.

2.3. Garantiitehingute siirdehindade määramine

Lisaks kontsernisisestele laenudele ning hoiustele võib kolmandaks tüüpilisemaks finantseerimistehinguks seotud isikute vahel pidada garantiidega seotud tehinguid. Erialakirjanduses on selgitatud, et kontsernisiseseid garantiisid antakse praktikas *inter alia* järgmistel põhjustel:

- laenuandja ei ole nõus ilma garantiita laenu andma või on nõus väiksemat summat laenuks andma;
- ilma garantiita on laenuandja nõus ainult siis laenu andma kui laenu saaja on nõus mingil määral tema poolt mittesoositud tingimustega; või
- laenuandja seab garantii olemasolu tingimuseks kõrvaldada igasuguseid moraalselt kahjustavaid probleeme. Näiteks kui laenatud summasid ei kasutata eesmärgipäraselt, nagu laenuandja seda esialgu ette kujutas.¹⁰⁰

Kuidas ja kas peaks sellistes olukordades küsima garanteerimise eest tasu? Kontsernisiseste garantiide temaatika üks põhilisi versta poste on General Electricu¹⁰¹ kohtuvaidlus Kanada maksuametiga, mida täpsemalt on lahatud alljärgnevalt.

General Electric Capital Canada INC (edaspidi GE Canada) ja Kanada maksuameti vahelises kohtulahendis argumenteeris viimane, et GE Canada-le antud garantii tema emattevõtja GE Capital poolt ei pakkunud GE Canada-le mingit majanduslikku kasu ning seetõttu ei oleks

¹⁰⁰ A. Russo, O. Moerer. Bloomberg BNA Transfer Pricing International Journal. The Netherlands: new guidance on intercompany financial transactions. (Töö autori valduses)

¹⁰¹ Tax Court of Canada 04.12.2009.a. General Electric Capital Canada Inc and Her Majesty The Queen. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://decision.tcc-cci.gc.ca/tcc-cci/decisions/en/item/29549/index.do>, 15.03.2014.

tohtinud emattevõtja tüarettevõtjale pakutud garantii eest tasu küsida. Kanada maksuamet väitis, et läbi kaudse toetuse peaks GE Canada omama sama krediireitingut kui GE Capital ning sellest tulenevalt ei saanud GE Capitali poolt pakutud garantiist majanduslikku kasu ning tasu osa tuleks maksustada. Kohtuasja kronoloogiline järjestus sündmustest oli alljärgnev.

Üheks tunnistajaks olnud Dr Chambers, kes oli endine Standard & Poor (S&P) töötaja, tegi kaheastmelise analüüsi, tuvastamaks tüarettevõtja iseseisvat reitingut. Esimeseks analüüsis ta tüarettevõtjat iseseisvatel alustel, kus tuvastas, et iseseisev krediireiting oleks GE Canada-l olnud B+ või BB-, vastavalt perioodile. Selle põhjuseks oli see, et GE Canada oli kasumlik tüarettevõtja, mis kasvas kiiresti, kuid oli alakapitaliseeritud ning näis, et see ei suuda püsivalt kasumit genereerida.

Teiseks analüüsis ta tüarettevõtjat sellisel skaalal, mille vahemiku ühes otsas on tuumik-tüarettevõtjad ja teises iseseisvad tüarettevõtjad. Tuumik-tüarettevõtjaks liigitas ta isiku, kes esindab suurt osa kogu kontserni äritegevusest ning kelle äritegevuse kasv on suur. Sellises olukorras on emattevõtja toetuse vajadus ebatõenäoline. Iseseisvad tüarettevõtjad on aga vastupidised. Nendelt isikutelt ei oodata, et nad saaksid emattevõtjalt toetust, sest neid saab müüa nii, et see ei mõjuta kontserni majanduslikku heaolu.

Põhimõte, millele aga Kanada maksuamet toetus on sätestatud OECD juhise punktis 7.13: „...näiteks ei ole tegu teenuse tarbimisega kui seotud ettevõtjal on vaid tänu oma liikmestaatusele kõrgem krediireiting, kui see oleks juhul, kui ettevõtja ei kuuluks vastavasse kontserni. Ent tegemist oleks reeglina kontsernisisesega teenuse osutamisega juhtudel, kui liikme kõrgema krediireitingu tingis kontserni teise liikme pakutud garantii...“¹⁰²

Kanada maksuamet väitis, et GE Canada krediireiting peaks olema võrdsustatud GE Capital-i omaga. Põhjenduseks toodi argument, et GE Canada oleks saanud laenata sama summa samasuguse intressimääraga ilma otsese garantiita, nagu seda oli koos garantiiga. Seega GE Canada ei saanud majanduslikku kasu garantiist. Turuväärtuses hind garantiile oli seega null ning maksuamet lisas, et garantiileping oli selge viide kaudsele toetusele, mis oli juba GE Canada-l olemas. Vastavalt Kanada maksuametile oli GE Canada krediireiting hinnanguliselt AAA, ehk sama, mis emattevõtjalt GE Capital-il, sest võlausaldajad ja ka S&P tunnustasid tugevat majanduslikku tausta, tagamaks finantstoetust GE Canada-le ka raskematel aegadel. Kanada

¹⁰² Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsioon, artikkel 7.13.

maksuamet ütles, et GE Capital ei laseks kunagi tütarettevõtte võlakohustusel tasumata jääda, ohverdades enda AAA reitingut.

GE Canada vaidles Kanada maksuameti seisukohale vastu ja väitis, et välja tuleb selgitada, kas 1% suurune aastane garantiitasu, mida seotud isikute vahel küsiti, ületab turuväärtust. GE Canada väitis, et igasugused moonutused, mis tulenevad poolte suhetest, tuleb eemaldada, saavutamaks turuväärtusele vastav tulemus. GE Canada ütles, et isegi kui aktsepteerida Kanada maksuameti teooriat, siis ei oleks GE Canada omandanud AAA reitingut S&P-lt või mõnelt teiselt reitingu agentuurilt.

Kohtu poolt koostatud analüüs oli jagatud mitmeteks küsimusteks, et uurida olukorra õiguslikku raamistikku. Mis puudutas seda, kas iseseisva krediidireitingu analüüs oli sobilik lähenemisviis, väitis kohus, et siirdehindade reeglid kohalduvad sellistele isikutele, kes ei tee üksteisega tehinguid lähtuvalt turuväärtuse põhimõttest. Kanada kohus ütles, et *de jure* põhimõtte kohaselt asub kontrolliõigus aktsiate omandiõiguses, mille kohaselt on häälteenamuse abil võimalik valida enamus liikmeid ettevõtte juhatusse. Ei olnud kahtlust, et GE Capital ja GE Canada olid seotud läbi *de jure* kontrolli põhimõtte.

Kohus pidas ka turuväärtuse termini lahkamist oluliseks, et tuvastada, kas kaudset toetust tuleks ignoreerida. Kohtu seisukoha kohaselt ei olnud sellel mõistel mitte midagi pistmist *de jure* põhimõtte kasutamise, mis oli turuväärtusele mittevastava suhte definitsioon. Kaudne toetus oli selle asemel arenenud läbi reputatsiooni surve GE Capital-i võlausaldajate poolt, sest nad reageeriksid negatiivselt kui GE Canada-l lubataks oma võlakohustust täitmata jätta.

Kohus ütles, et väljendid „turuväärtus“ ja „turuväärtusele mittevastav“ on seaduse looming. Need ei ole tavalises kõnes kasutusel ja seega ei ole lihtne nende tavalist tähendust eristada. Kohus analüüsis selle mõiste teksti, sisu ja eesmärki ning leidis, et tuvastamiseks, kas tehing on turuväärtusele vastav on oluline võrrelda tehingute majanduslikke tingimusi. See on vajalik, et tagada usaldusväarsus kui võrrelda tehingut kontrollimata tehingutega.

Kohus tõi tehingu analüüsimisel välja erinevad asjassepuutuvad aspektid. Näiteks GE Capital-i kontrolli GE Canada *treasury* osakonna üle ja et mitteseotud isikust garantiandjal ei oleks garanteeritava ettevõtja üle sellist kontrolli ning seega võtaks garantiandja endale palju kõrgema riski. Kohus väitis, et GE Capital kontrollis neid riske, mis olid seotud garantiiga ja mida muidu

mitteseotud isiku garanteerija ei teeks. Sellest tulenevalt ei oleks usaldusväärne teha otsest võrdlust mitteseotud isiku garanteerijaga, sest need tegurid on majanduslikult olulised tegurid, mida tuleb arvesse võtta.

Kohus ütles, et selleks, et tuvastada, kas otsene garantiid leevendaks GE Canada võlakohustuse tasumata jäämise riski, tuleks määrata GE Canada krediidiireiting ilma otsese garantiita. Kohus ütles, et GE Canada krediidiireiting kerkiks kolme reitinguastme võrra, mille tulemusena oleks tema krediidiireiting B+/BB- asemel BB+/BBB-. Kohus otsustas, et GE Canada ei oleks suutnud koguda vajaliku finantseeringut madala intressimääraga ilma GE Capital-i otsese garantiita ja seega oli garantiid ärioluline äriplaani täideviimiseks.

GE Capitali kaudse toetuse kohta väitis kohus, et seda ei võrreldud tegeliku otsese toetusega, sest vahepeal majanduslikud tegurid muutusid. Lisaks väitis kohus, et kaudne toetus oli midagi sellist, mille olemasolusse investorid uskusid ja mis tagaks finantstoe, aga osad investorid olid piisavalt rumalad, uskudes, et see oli samaväärne garantiiga.

Kohus ütles kokkuvõtvalt, et GE Canada poolt tehingust saadud kasu oli väiksemad laenuintressid, mis olid tingitud GE Capital-i AAA krediidiireitingust. Arvutuste kohaselt säästeti intressivahelt 1.83%. Kohus ütles, et 1%-line garantiitasu, mida GE Capital küsis, oli piiripealne või madalam kui turuväärtuses garantiitasu ning oli seega põhjendatud. Kohus mainis, et maksumaksjad ei peaks tegema üldistusi sellest kaasusest põhjusel, et erinevad asjaolud ja majanduslikud iseärasused võivad viia erinevate tulemusteni erinevates olukordades. „Siirdehinnad on suuresti küsimus faktidest ja asjaoludest, millele on lisatud suur doos *common sense*.“

Ülaltulenevast kujundas kohtulahend kolm olulist seisukohta, mis on alljärgnevad:

- ainult emaettevõtja kaudse mõju najal ei saa tütarettevõtjale omistada emaettevõtjaga sama krediidiireitingut;
- defineeriti tuumik- ja iseseisvad tütarettevõtjad;
- kui grupi poolsest toest kasu saadakse, tuleb selle toe eest ka tasu maksta.

Ema- ja tütarettevõtjate vahelist krediidiireitingute määramist on käsitletud ka Hollandi seadusandluses, kus 2013. aasta lõpus jõustus määrus, kus selgitatakse, et garantiid saaja kasu

hindamiseks tuleb arvesse võtta nii garantii saaja iseseisev krediidireiting kui ka grupi oma. Eesmärgiks on võtta arvesse igasugune kaudne toetus, mis on osaks saanud tütarettvõttele. Selle tulemusel võib tekkida vajadus korrigeerida nii garantii saaja krediidireitingut kui ka garantii andja oma.¹⁰³

Moody's reitingu agentuuri seisukoha kohaselt analüüsivad nad kõikvõimalikke emaettevõtte poolt antavaid toetuse vorme. Isegi kui emaettevõtja ja tütarettvõtja vahel ei ole toetuse või garantii andmises kokku lepitud, siis Moody's siiski hindab nendevahelist suhet ja seda, kas emaettevõtja on valmis tütarettvõtet toetama. Kui on suur tõenäosus, et tütarettvõtet toetatakse, siis on võimalik, et ka tema krediidireitingut tõstetakse, kuid on ebatõenäoline, et see muutub samaks, mis on emaettevõtjal. Lisaks ei soovitata analüütikutel ja laenuandjatel pelgalt eeldada, et emaettevõtte toetab alati oma tütarettvõtet. Näiteks finantskriisi ajal ei saa kunagi selles kindel olla.¹⁰⁴

Igal juhul võetakse arvesse ka seda, kas tegemist on tuumik-tütarettvõttega või mitte. Võib teha üldistuse, et vastavalt sellele kujuneb ka emaettevõtte valmidus tütarettvõtet toetada. Hindamaks emaettevõtte valmidust toetuseks, võetakse arvesse ka seda, kas ja kuidas on eelnevalt tütarettvõtet toetatud ning kas tema krediidireitingut on muudetud.¹⁰⁵

Ülalkirjeldatud krediidireitinguid puudutav garantiitehingute hinnastamine on küll siirdehindade metodoloogiliselt kerge rakendada, kuid autori hinnangul ei saa seda Eesti praktikas kasutada, sest esiteks ei oma Eesti ettevõtjad tavaliselt krediidireitinguid ning teiseks ei leidu avalikult kergesti kättesaadavaid võrdlusandmeid, mida kasutada. Küll aga on kontsernisese garantii intressi suuruse määramisel oluliseks nüansiks ka Eesti kontsernide puhul arvestada emaettevõtja kaudset toetust.

Autori hinnangul tuleks Eesti kontekstis seega küsida kontsernisese garantii eest tasu juhul, kui kontserniettevõtja saab grupi poolsest toest kasu, mis tavapäraselt avaldub finantseeringu soodsamatel tingimustel saamises. Garantiitasu seejuures peaks peegeldama garantiitasu, mida mitteseotud isikud sarnastest tehingutest küsiks, kuid siinjuures ei ole info puudumise tõttu kasutatavad krediidireitingute põhised hinnastamised. Seega jääb võimaluseks vaid kaudselt

¹⁰³ A. Russo, O. Moerer. Bloomberg BNA Transfer Pricing International Journal. The Netherlands: new guidance on intercompany financial transactions. (Töö autori valduses)

¹⁰⁴ *Ibid.*

¹⁰⁵ *Ibid.*

hinnata kontsernisese garantii turuväärtuse põhimõttele vastavust ning seda eelkõige informatsiooni pinnalt, mis on maksumaksjale avalikult kättesaadav. Garantiitasu suurus peaks kujunema garantii alusel saadavate soodsamate tingimuste ja võimaliku garantiitasu võrdluse tulemusena. Üldjoontes küsivad Eestis asuvad kommertspangad garantiitasu vahemikus 1% p.a. kuni 5% p.a. garanteeritavalt summalt¹⁰⁶, milline vahemik on üldiseks aluseks garantiide hinnastamisel. Seejuures peaks iga kontsern konkreetse tasu suuruse määrama ise lähtuvalt majanduslikest põhjendustest ning riski suurustest. Lisaks olukorras, kus mõni välismaine sama kontserni ettevõtja on kohalike kommertspankadega sõlminud garantiilepinguid, saab tasu suuruse aluseks võtta hoopis vastavad lepingud.

¹⁰⁶ Näiteks DnB Panga kodulehel saadava info põhjal. Vt: DNB Bank ASA. Pangateenuste hinnakiri. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <https://www.dnb.ee/hinnakiri-garantiid>, 24.04.2014.

Kokkuvõte

Iga ettevõtte peamiseks eesmärgiks on teenida kasumit ning majandada võimalikult efektiivselt. Selleks ei pruugi ettevõttel endal alati vabasid vahendeid piisavalt olla ning tekib vajadus juurde laenata või esineb vastupidine olukord, kus ettevõtte on ise niivõrd edukas, et saab teistele ettevõtetele laenata.

Kui ettevõttel on võimalus valida, kas võtta pangast või kontsernisiseselt laenu, siis eeldatavasti kasutatakse praktikas teist varianti hoides grupisisesid suhteid. Pangast laenu saamise protsessi võib praktikas pidada keerulisemaks ja aeganõudvamaks. Sisuliselt siiski muid eeliseid kontsernisisesel laenamisel ei ole, sest laenu tingimused peavad olema samad, mis mitteseotud isikutelt laenates.

Üheks oluliseks teemaks, mis on reguleerimata nii OECD juhendite kui ka Eesti riigi tasandil, on kontsernisisesed finantseerimistehingud. Sellest tulenevalt võib peagi olla see üheks põhiliseks maksuhalduri huviobjektiks. Teisalt peaksid ka maksumaksjad antud teema kohta huvi tundma, et vältida arusaamatusi maksuhalduritega. Finantseerimistehingute turuväärtuse põhimõttele vastavuse kontrollimiseks kasutavad Eesti maksuhaldurid peamiselt Eesti Panga statistikat. Siiski puuduvad hetkel juhised, kuidas kontsernisisesete finantseerimistehingute turuväärtuse põhimõttele vastavust täpselt määrata.

Käesolevas töös analüüsis töö autor erinevaid seotud isikute vahelisi finantseerimistehinguid ning lõi juhise, mida järgides võiks maksumaksja iseseisvalt finantseerimistehingute siirdehindade turuväärtuse põhimõttele vastavuse määramise läbi viia. Seda eelkõige tõendamaks siirdehindade turuväärtuse põhimõttele vastavust, vältimaks vaidlusi maksuhalduriga ning määramaks äriselt korrektseid raha kasutamise või laenamise hindu. Teisalt võiksid loodud juhised olla ka maksuametile heaks alusmaterjaliks.

Töö esimeses pooles käsitles töö autor siirdehindade määramise teoreetilist raamistikku, sealhulgas kes on seotud isikud, turuväärtuse põhimõtet kui siirdehindade määramise aluspõhimõtet, siirdehindade määramise meetodeid ning siirdehindade määramise protsessi ja dokumenteerimist. Töö teises pooles käsitles töö autor erinevaid kontsernisiseseid finantseerimistehinguid, jaotades need peamistesse rühmadesse nagu laenud, hoitud ning garantiid.

Finantseerimistehingute puhul tuleks erilist tähelepanu pöörata sisemistele võrdlusandmetele, milleks võivad olla nii laenusaja kui laenuvõtja finantseerimistehingud mitteseotud isikutega. Näiteks olukorras, kus tütarühingul on ujuva intressimääraga tagatud pangalaen, peaks sellele allutatud ja tagamata kontsernisisene laen teenima üldreeglina pangalaenu intressist kõrgemat intressi. Sisemiste võrdlusandmete puudumisel tuleks otsida väliseid võrdlusandmeid. Olukorras, kus tegemist on suuremahulise finantseerimistehinguga, millisel juhul on majanduslikult põhjendatud detailse analüüsi läbiviimine, tuleks läbi viia formaalne võrdlusandmete otsing. Formaalne võrdlusandmete otsing põhineb ettevõtja krediidireitingu määramisel ja sarnastel tingimustel ning sama krediidireitinguga mitteseotud isikutele antud intressimäärade leidmisel. Väliste võrdlusandmete otsingut finantseerimistehingute puhul on võimalik läbi viia erinevates Thomson Reuters andmebaasides nagu näiteks Bloomberg või LoanConnector.

Olukorras, kus aga väliste võrdlusandmete otsingu läbiviimine ei ole majanduslikult põhjendatud, tuleks siirdehindade analüüs läbi viia üldise ja avalikult kättesaadava finantsinformatsiooni alusel. Selleks saab esmajoonel olla laenu saaja riigi keskpanga poolt avaldatud statistika finantsinstrumentide intressimäärade kohta. Võimalusel tuleks arvesse võtta ka teisi avalikke allikaid nagu näiteks Statistikaameti andmed, börsi kauplemisinfo ja erinevad ülevaated.

Kontsernisiseste laenutehingute, aga ka hoiustamise ning garantiitehingute puhul ei ole praktikas enamasti sisemisi võrreldavaid andmeid saadaval, sest olukorras, kus kontsernist võetakse laenu ei ole tihtipeale kommertsbankadest laenatud ning kui ka ettevõtjal on kommertsbankast võetud laen, siis üldjuhul ei ole kontsernisisene laen viimasega võrreldav just eelkõige tagatiste tõttu. Samamoodi on laenu andmise puhul, sest ettevõtjad mitteseotud isikutele laene üldjuhul ei anna. Siinkohal oleks võimalik vahest leida võrreldav tehing väljastpoolt kontserni, kuid praktikas on üsna kulukas ja koormav leida sarnastel tingimustel antud laenude intressimäärasid mitteseotud isikute vahel. Sellest tulenevalt ei ole üldjuhul võrreldava hinna meetod finantseerimistehingute puhul rakendatav. Võrreldava hinna meetodit saab rakendada vaid olukorras, kus maksumaksjal on kättesaadav informatsioon sarnastel tingimustel sõlmitud finantseerimistehingutest.

Töö autor leidis, et ka teised siirdehindade määramise meetodid ei ole finantseerimistehingute puhul rakendatavad. Küll aga võimaldab Eesti siirdehindade määruse § 11 lõige 3 rakendada mõnda muud usaldusväärset meetodit, niinimetatud kuuendat siirdehindade meetodit, mis töö autori hinnangul on finantseerimistehingute puhul tavapärased rakendatavad. Kuuenda meetodi

rakendamisel võrreldakse kontsernisese finantseeringu intressimäära tüüpiliselt mõne andmebaasi statistikaga, näiteks riikide keskpankade statistikaga.

Töö autor liigitas siirdehindade määramiseks kontsernisisesed laenud tagatud ehk senior laenuks, tagamata ehk junior laenuks ning riskikapitali tüüpi ehk mezzanine laenuks. Tagatud laenud on näiteks käenduse või hüpoteegiga tagatud laenud. Tagamata laenud ning ka riskikapitali laenud on, nagu nende nimigi ütleb, tagamata ning neid teenindatakse teisejärguliselt. Seejuures saab tagamata laenude puhul paralleele tõmmata võlakirjadega, mis ei ole samuti otseselt tagatud.

Laenu klassifitseerimisel tagatud või tagamata laenuks leidis töö autor õige olevat lähtuda laenaja finantspositsioonist. Olukorras, kus laenaja omakapital on piisavalt suur ning tal ei ole üleval ühtegi laenukohustust, võiks kontsernisese laenu klassifitseerida tagatud ehk senior laenuks. Olukorras, kus laenaja omakapital aga ei ole piisavalt suur, tuleks laenu klassifitseerida tagamata ehk junior laenuks. Lisaks võiks töö autori hinnangul tagatud ja tagamata laenu liigitamiseks kasutada mõnd suhtarvu äritegevuse kasumlikkuse ning laenu summa vahel. Selleks võib olla näiteks ärikasumi suhe laenu suurusesse ning tulenevalt äritegevuse spetsiifikast võiks teatud tasemest laenud lugeda senior tüüpi laenudeks. Laiatarbekaupade tootmisettevõtte puhul võiks selleks suhteks olla näiteks viis ning seega ettevõtja, kelle laenusumma on üle viie korra suurem kui tema ärikasum, laenu puhul võiks tegu olla junior laenuga ning vastupidiselt senior laenuga.

Kontsernisese senior laenude intressimäärade turuväärtuse põhimõttele vastavuse määramiseks võib kasutada avalikult kättesaadavaid Eesti Panga andmeid, kui laenu saaja asetseb Eestis. Kui laenu saaja asetseb mujal riigis, tuleks ka kontsernisese tagatud laenude intressimäärade turuväärtuse põhimõttele vastavuse analüüsimisel neid võrrelda vastava riigi keskpanka statistikaga.

Olukorras, kus laenu summad on suured ning majanduslikult on mõistlik läbi viia krediidireitingute põhine väliste võrdlusandmete otsing, tuleks seda teha, sest tavapäraselt annab see oluliselt täpsema tulemuse kui võrdlus keskpankade statistikaga. Sellest tulenevalt on maksumaksjal võimalik vältida potentsiaalset maksuriski, mis jääks üles keskpanka statistikaga võrdlemisel – seda eelkõige olukordades, kus ettevõtjal on tugev krediidireiting, sest viimane viitab madalamale laenu intressimäärale.

Tagamata laenude puhul leidis töö autor sobilik olevat siirdehindade turuväärtuse põhimõttele vastavuse analüüs läbi viia võrreldes kontsernisese laenu intressimäära võlakirjade intressimääradega, mis on avalikult kättesaadavad erinevate riikide börsidel. Lisaks pakkus töö autor välja, et majanduslike ja äriliste põhjenduste olemasolul saab tagamata laenude puhul intressimäärana rakendada ka näiteks Eesti Panga statistikat, kus viimasele lisatakse teatud riskimarginaal. Seejuures aga tuleks maksumaksjal lisatud juurdehindlus ära põhjendada. Riskikapitali tüüpi finantseerimise puhul tuleks turuväärtuse põhimõttele vastava intressimäära leidmiseks vaadelda eelkõige riskantsemaid võlakirju ning üldist turuinformatsiooni riskikapitalistide oodatavatest tootlusootustest.

Kontserniseste hoiustamistehingute puhul käsitles töö autor olukordi, millal tuleks kontsernikontol hoiustatud vahendid ümber klassifitseerida hoopis dividendiks või pikaajaliseks laenuks. Samuti käsitleti kuidas tuleks erinevatel juhtudel määratleda turuväärtuse põhimõttele vastav hoiuse intressimäär. Siinkohal leidis töö autor mõningatel juhtudel jällegi sobilik olevat riikide keskpankade statistika hoiuse intressimäärade kohta ning mõningatel juhtudel krediidireitingu põhised hindamised, kus turuväärtuse põhimõttele vastavad hoiusintressimäärad on suuresti sõltuvuses emattevõtja kui kontsernikonto valdaja krediidireitingust.

Garantiitasude siirdehindade protsessi paremaks mõistmiseks analüüsis töö autor General Electricu kohtulahendit, mis on üheks põhialuseks kontserniseste garantiide siirdehindade määramisel. Töö autor leidis, et Eestis ei ole võimalik läbi viia krediidireitingute põhise garantiitasude hinnastamist, sest Eesti ettevõtjad tüüpiliselt ei oma vajalikke krediidireitinguid ning samuti ei leidu avalikult kergesti kättesaadavaid võrdlusandmeid. Küll aga tuleks ka Eesti kontsernide puhul arvestada emattevõtja kaudset toetust garantiide andmisel. Töö autor pakkus välja hinnavaheki, mis on kasutatav Eestis tegutsevate kommertsbankade puhul garantiide hinnastamisel, millest lähtuvalt peaks hinnastama ka kontserniseseid garantiisid. Küll aga tuleks siinkohalgi täpsem garantiitasu rakendamine maksumaksjal ära põhjendada lähtuvalt konkreetse olukorra majanduslikest põhjendustest ning riskide suurusel.

Siinkohal võiksid just garantiitasud olla üheks võimalikuks valdkonnaks, mida saaks aja möödudes ning kohaliku praktika tekkides edaspidiselt käsitleda. Samuti on võimalik käsitleda erinevaid majandusteoreetilisi mudeleid, millega oleks võimalik kontserniseste finantseerimistehingute siirdehindasid määratleda.

SUMMARY

Determining transfer prices of inter-company financing transactions

The main purpose of every company is to earn profit and conduct its business activities as effectively as possible. To earn more profit, entities have to realise the business projects that are generally financed with loans. Group-companies have the choice to borrow the necessary resources from commercial banks or from other group company. Inter-company financing may hold the inter-company relations warmer and save the time compared to the process of commercial bank loans. However, there cannot be material differences in other terms of the financing due to the fact that inter-company financing transactions should meet the arm's length nature.

One important transfer pricing theme that is not regulated in Estonian law or in OECD Guidelines is inter-company financing transactions. Hence, this should be soon a key area for Estonian tax authorities and also for Estonian tax payers. For determining the arm's length nature of inter-company financing Estonian tax authorities are using the statistics published by Bank of Estonia. However, the inter-company financing is not regulated by law or published in any guidelines.

The author of this master thesis analysed different inter-company financing transactions and drafted a guideline based on which taxpayers could determine by themselves the arm's length nature of their inter-company financing transactions. This is for the purpose to avoid conflict situations with tax authorities and for determining the interest rates of financing in line with the economic rational. On the other hand, the thesis could be a good guideline for tax authorities.

The first part of the thesis includes the theoretical background information of transfer prices including the meaning of arm's length nature, an overview of transfer pricing methods and the process on transfer pricing analysis. The second part of the thesis includes different inter-company financing transactions divided into groups as loans, deposits and guarantees.

When determining the transfer prices of financing transactions, attention should be paid on internal comparables, which could be the financing transactions with commercial banks. For example in case where the entity has the pledged commercial bank loan, the subordinated inter-company loan should bear higher loan interest rate. In case there is no internal comparables,

external comparables can be searched. A formal external benchmarking study should be conducted provided it is economically reasonable. The external benchmarking study is generally based on the credit rating analysis and comparison of the terms and conditions of inter-company financing with the terms and conditions of third party financing transactions that have the same credit rating. Different Thomson Reuters databases (e.g. Bloomberg, LoanConnector) can be used for benchmarking purposes.

The transfer pricing analysis should be conducted based on general and publicly available information provided that it is economically not rational to conduct external benchmarking study. Generally the publicly available information could be the interest rate statistics of central banks of the borrower country. Other publicly available statistics should also be taken into account if available (e.g. the statistics of Statistics Estonia, stock exchange statistics and other overviews).

The author found that other methodology (so called sixth method) stipulated in Estonian decree no 53 issued by Estonian Ministry of Finance § 11 subsection 3 should generally be applied for inter-company financing transactions. Under the sixth method the inter-company interest rates should be compared with the statistics of some database (e.g. the statistics of Bank of Estonia). The comparable uncontrolled price method is applicable in case there are direct comparables available (e.g. credit rating based analysis).

For determining the transfer prices of the loan transactions, author divided the loans to senior, junior and mezzanine type of loans. The senior loans are pledged loans (i.e. mortgage or surety), the junior loans and mezzanine type of loans are generally subordinated and not pledged with any collateral. Hence, some line can be drawn between junior loans and bonds, the latter of which are also not pledged.

For determining the inter-company loan to be senior or junior type of loan, the author found that the financial position of the entity should be considered as a starting point. The inter-company loan should be characterised as senior loan provided the net equity of the entity is big enough and it does not have other loan liabilities. Provided the net equity is not big enough the loans should be characterised as junior loan in nature. Additionally, some financial ratio between the profitability of the entity and the amount of the loan could be used for determining the nature of the inter-company loans. For example EBIT (earnings before interest and taxes) on the amount of the loan could be one option for characterising the inter-company loans. In case the entity carries

out general business activities, the ratio should be for example five. Hence, if the ratio between EBIT and loan amount exceeds five, the loans should be characterised as junior loan in nature and vice versa.

For determining the arm's length nature of senior loans, central bank statistics of the country of the borrower should be used. Provided that the transaction amounts are big, external benchmarking study should be conducted. The benchmarking study generally is more accurate for determining the arm's length nature and therefore, taxpayers can reduce the potential transfer pricing tax risk that may remain when comparing the loan interest rate with statistics of central banks (i.e. in case the credit rating of the borrower is high).

For analysing the arm's length nature of junior loan corporate bonds interest rates can be compared. The information of corporate bonds is published in every country stock exchanges. Additionally, the author provided that if there is economical argumentation in place, the interest rates of junior loans can also be determined based on additional risk mark-up added to the interest rate of senior loans. However, in this case the tax payers should substantiate the business rational behind. For verifying the arm's length nature of mezzanine financing the statistics of riskier bonds and general market information on yields of mezzanine type projects could be used.

Further, the author analysed the determination of arm's length nature of inter-company deposits and illustrated the situations where the inter-company deposits may be reclassified as hidden dividend payments or long-term loan by Estonian tax authorities. Additionally, the application of arm's length interest rate of deposits was analysed. The author found that in certain cases the central bank statistics and credit rating based evaluations are also suitable for determining the arm's length nature of inter-company deposits.

General Electric court case was analysed for obtaining the base knowledge of inter-company guarantees. The author found that in Estonia one cannot conduct a transfer pricing guarantee analysis based on credit rating because the fact that Estonian entities have no credit ratings and also no sufficient amount of publicly available information can be obtained. Nevertheless, implicit support should be taken into account when determining the inter-company guarantee fee. The author provided the arm's length range that could be used when determining guarantee fees of Estonian entities. However, taxpayers should be ready to economically substantiate the fee amount.

Further analysis could be performed when new administrative practice is in place in the fields of inter-company guarantees. Also different economic methodologies could be analysed for determining the arm's length nature of inter-company financing transactions.

Kasutatud allikad

Kasutatud kirjandus

1. A. Bakker, M. M. Levey. Transfer Pricing and Intra-Group Financing. The entangled worlds of financial markets and transfer pricing, lk 14. Arvutivõrgus. Kättesaadav: http://books.google.ee/books?id=UhgDwGVlcYcC&pg=PR5&lpg=PR5&dq=intra-group+financing&source=bl&ots=dNH2Zzrun&sig=j7S8Aig-cdx-tMIEmNU7ao1G5M&hl=et&sa=X&ei=KE4bU_JEcLnywOltIGAAQ&ved=0CE0Q6AEwBTgK#v=onepage&q=intra-group%20financing&f=false, 20.04.2014.
2. A. Russo, O. Moerer. Bloomberg BNA Transfer Pricing International Journal. The Netherlands: new guidance on intercompany financial transactions. (Töö autori valduses)
3. A. van Veldhuizen, A. van der Rest, E. Vroemen, G. Bes, M. Diepstraten, M. van der Breggen, PwC in The Netherlands. Bloomberg BNA Transfer Pricing International Journal. The Netherlands: New decree on arm's length principle. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.bna.com/netherlands-new-decree-n17179880607/>, 21.04.2014.
4. A. Vutt. Allutatud laenud ja nende kajastamine finantsaruannetes. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.maksumaksjad.ee/modules/smartsection/item.php?itemid=707>, 22.04.2014.
5. A.Soom. Donoway. Siirdehindade regulatsioon ja kontsernisesed laenud. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.donoway.eu/et/siirdehindade-regulatsioon-ja-kontsernisesed-laenud>, 21.04.2014.
6. Bank of Latvia. Weighted average interest rates charged by MFIs in transactions with resident non-financial corporations and households. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.bank.lv/en/statistics/data-room/main-indicators/weighted-average-interest-rates-charged-by-mfis-in-transactions-with-resident-non-financial-corporations-and-households>, 21.04.2014.
7. Bank of Lithuania. Interest Rates and Volumes for New Loans to Non-financial Corporations and Households. Arvutivõrgus. Kättesaadav: http://www.lb.lt/stat_pub/statbrowser.aspx?group=7279&lang=en, 21.04.2014.

8. Banque de France. New lendings, non-financial corporations, over 1 million euro, annual interest rate. Arvutivõrgus. Kättesaadav: http://webstat.banque-france.fr/en/quickview.do?SERIES_KEY=243.MIR1.M.FR.B.A20.A.R.1.2240U6.EUR.N, 24.04.2014.
9. DNB Bank ASA. Pangateenuste hinnakiri. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <https://www.dnb.ee/hinnakiri-garantiid>, 24.04.2014.
10. Eesti Kaubanduskoda Lätis. Maksud Lätis. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.eesti.lv/index.php?id=10568>, 24.04.2014.
11. Eesti Pank. Laenuintressimäärad valuuta, kliendigrupi ja tähtaja lõikes uuendatud 24.04.2014. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://statistika.eestipank.ee/?lng=et#listMenu/1071/treeMenu/FINANTSSEKTOR/147/979>, 25.04.2014.
12. Eesti Pank. Majanduse Rahastamise Ülevaade. Veebruar 2014. <http://www.eestipank.ee/publikatsioonid/majanduse-rahastamise-ulevaade>, 22.04.2014.
13. Eesti Pank. Mittefinantsettevõtete ja kodumajapidamiste tähtjaliste hoiuste intressimäärad tähtaja ja valuuta lõikes uuendatud 24.04.2014. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://statistika.eestipank.ee/?lng=et#listMenu/1013/treeMenu/FINANTSSEKTOR/147/979>, 25.04.2014.
14. Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus. Riskikapital. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.eas.ee/et/alustavale-ettevotjale/ettevotlusega-alustamine/ettevotluse-rahastamine-ja-toetused/riskikapital>, 23.04.2014.
15. H. Lentsius. Siirdehindade maksuregulatsioon – kuidas määrata kontrollitud tehingute turuhinda? Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.maksumaksjad.ee/modules/smartsection/item.php?itemid=761>, 20.04.2014.
16. H. Lentsius. Siirdehindade maksustamine. Magistritöö. TÜ õigusteaduskond, riigi- ja haldusõiguse õppetool, 2008.
17. Investopedia. Mezzanine Financing. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.investopedia.com/terms/m/mezzaninefinancing.asp>, 23.04.2014.

18. L. Lehis. Äriühingust tehtavad väljamaksed tulumaksuseaduse valguses – millal on tegemist dividendiga ja millal mitte? Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.maksumaksjad.ee/modules/smartsection/item.php?itemid=755>, 24.04.2014.
19. M. Lehtis. Siirdehindade määramine ning rakendamise probleemid Eestis. Magistritöö. TÜ majandusteaduskond, rahvamajanduse instituut, 2012.
20. M. Saag. Siirdehinnad Eestis. Tallinn: Professional Knowledge, 2007.
21. M. van der Breggen. Netherlands – Transfer Pricing & Intra-Group Financing, 2013, IBFD. (Töö autori valduses).
22. Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsioon. Juhised siirdehinna turuväärtuse kindlaksmääramiseks hargmaiste ettevõtjatele ja maksuhaldurile. Arvutivõrgus. Kättesaadav: http://www.emta.ee/public/OECD_TP_tolge_050120071.pdf, 05.03.2014.
23. Maksu- ja Tolliamet. Siirdehinna turuväärtuse määramise juhend. Arvutivõrgus. Kättesaadav: http://www.emta.ee/public/Siirdehinna_maaramise_juhend_2011.pdf, 01.02.2014.
24. Narodowy Bank Polsky. The New MIR Statistics. Interest rates – time series (since June 2010) Arvutivõrgus. Kättesaadav: http://www.nbp.pl/homen.aspx?f=en/statystyka/oproc/mir_new/mir_new.html, 21.04.2014.
25. NASDAQ OMX. Balti võlakirjade nimekiri. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.nasdaqomxbaltic.com/market/?pg=bonds&lang=et>, 25.04.2014.
26. PricewaterhouseCoopers. Financial Transactions TP Workshop. Exploring and developing best practices. Slaid nr. 19. (Töö autori valduses)
27. PriceWaterhouseCoopers. International Transfer Pricing 2013/14. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <https://www.pwc.com/gx/en/international-transfer-pricing/assets/itp-2013-final.pdf>, 15.03.2014.
28. S. Uustal. Maksu- ja tolliamet: „Maksuhalduri praktika ja soovitused seoses siirdehinna kontrollidega“. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.emta.ee/doc.php?34205>, 10.02.2014.
29. SEB. Võlakirjalistid. (Töö autori valduses)
30. Seletuskiri tulumaksuseaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seaduse eelnõu juurde. Arvutivõrgus. Kättesaadav:

http://www.riigikogu.ee/?page=pub_file&op=emsplain&content_type=application/rtf&file_id=985718, 16.02.2014.

31. Statistikaamet. Mõisted. Arvutivõrgus. Kättesaadav: http://pub.stat.ee/px-web.2001/Database/Majandus/03Ettevetete_majandusnaitajad/04Ettevetete_suhtarvud/02Aastastatistika/EM_024.htm, 25.04.2014.
32. Swedbank AS. Kontsernikonto. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <https://www.swedbank.ee/business/international/group/accounts?language=EST>, 22.04.2014.
33. TD Securities. Ratings Correlation Chart. Arvutivõrgus. Kättesaadav: https://www.tdsecurities.com/tds/content/CMkt_RatingsCorrelation?language=en_CA, 21.04.2014.
34. The Danish Administrative Tax Tribunal case no. 12-0189459. Bloomberg BNA Transfer Pricing International Journal. Denmark: First publicised cash pool decision. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.vistisenlaw.com/wp-content/uploads/2014/03/Transfer-Pricing-International-Journal-February-2014.pdf>, 23.04.2014.

Kasutatud normatiivmaterjalid

35. L. Lehis. Tulumaksuseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tartu, 2000.
36. Maksukorralduse seadus. - RT I, 31.01.2014, 13.
37. Rahandusministri 10.11.2006 määrus nr 53 „Seotud isikute vahel tehtud tehingute väärtuse määramise meetodid“. - RTL 2006, 81, 1506.
38. Tulumaksuseadus. - RT I, 23.12.2013, 23.

Kasutatud kohtumaterjalid

39. Riigikohtu Halduskolleegiumi 30.05.2007.a. lahend nr 3-3-1-22-07. OÜ Niiter kaebus Maksu- ja Tolliameti Lõuna maksu- ja tollikeskuse 15. mai 2006. a maksuotsuse nr 12-5/169 tühistamiseks.

40. Tallinna Ringkonnakohtu 15.03.2013.a. lahend nr 3-12-103. AS Sirowa Tallinn kaebus Maksu- ja Tolliameti Põhja maksu- ja tollikeskuse 15.12.2011 maksuotsuse nr 12.2-3/3773-31 tühistamiseks.
41. Tallinna Ringkonnakohtu 22.10.2010.a. lahend nr 3-08-2330. OÜ Alu Arendus kaebus Maksu- ja Tolliameti Lääne maksu- ja tollikeskuse 17. oktoobri 2008. a maksuotsuse nr 12-5/466 tühistamiseks.
42. Tax Court of Canada 04.12.2009.a. General Electric Capital Canada Inc and Her Majesty The Queen. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://decision.tcc-cci.gc.ca/tcc-cci/decisions/en/item/29549/index.do>, 15.03.2014.

Lihlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Helena Kullamaa, (sünnikuupäev: 17.11.1989)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihlitsentsi) enda loodud teose „Finantseerimistehingute siirdehindade määramine“, mille juhendaja on Lasse Lehis,
 - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 05.05.2014